

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมในงานวิจัย เรื่อง “การสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และความตั้งใจท่องเที่ยวเลียนแบบน้ำในอนาคตในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหารายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้กับบุคคลที่ประกอบธุรกิจหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง แต่ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวได้ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญด้วย

1. ความหมายของการท่องเที่ยว

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization, n.d.) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว (Tourism) ว่าเป็นการเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติ หรือการเข้าร่วมประชุม แต่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพเป็นหลัก หรือไปพักผ่อนอยู่อย่างเป็นการถาวร หรือเป็นการเดินทางเพื่อแสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่และผ่อนคลายความเครียด โดยมีเงื่อนไขว่าการเดินทางนั้นเป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว ผู้เดินทางจะต้องไม่ถูกบังคับให้เดินทาง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544, หน้า 15) การท่องเที่ยวจึงถือว่าเป็นปรากฏการณ์ของมนุษย์ที่เกิดจากการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรมในเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อจุดประสงค์ต่างๆ กัน ที่ไม่ใช่เพื่อการย้ายถิ่นฐานแบบถาวร (กวี วรกวิน, พิพัฒน์ นวลอนันต์ และพิเศษ เสนาวงษ์, 2546, หน้า 8) ซึ่งสอดคล้องกับที่สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ [International Union of Official Travel Organization (IUOTO)] ได้กำหนดเงื่อนไขการท่องเที่ยวตามหลักสากล (Goeldner & Ritchie, 2006, p. 7) ไว้ 3 ประการ คือ (1) ต้องเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (2) ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ (3) ต้องเป็นการเดินทางด้วยจุดประสงค์ใดๆ ก็ตามที่มีไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ในงานนั้น

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นจึงอาจสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การเดินทางของบุคคลไปยังสถานที่ต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนหรือเพื่อหาประสบการณ์ที่แปลกใหม่ โดยไม่ใช่การเดินทางเพื่อประกอบอาชีพหรือการพำนักอยู่ในสถานที่นั้นเป็นการถาวร

2. องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวหลักที่รวมสินค้าและบริการที่หลากหลายทำให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่ที่น่าสนใจและเดินทางไปเยือนสำหรับนักท่องเที่ยว โดยทั่วไปแหล่งท่องเที่ยวจะมีองค์ประกอบพื้นฐาน ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ สาธารณูปโภค การบริการ สถานที่ตั้ง และเรื่องราวความเป็นมาของสถานที่นั้น (Vodeb & Rudež, 2010, p. 75) อย่างไรก็ตามองค์ประกอบที่สำคัญ

ของแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 องค์ประกอบ หรือ 3A's (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549, หน้า 10-12) ดังต่อไปนี้

1. สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้อยากเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวแล้วเกิดความประทับใจ เป็นสิ่งที่ให้ความรู้หรือความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่จะไป และมักเป็นเหตุผลสำคัญในการเลือกแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมากกับภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวนั้น (Merchant, 2005) อย่างไรก็ตามสิ่งดึงดูดใจของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวย่อมมีความแตกต่างกันไปตามความต้องการและความสนใจของนักท่องเที่ยวแต่ละคนแต่ละกลุ่ม โดยสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมี 6 ประการ คือ

1.1 ทิวทัศน์หรือทัศนียภาพอันสวยงามตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำลำคลอง ทะเล น้ำตก หน้าผา บ่อน้ำพุร้อน เกาะแก่ง อุทยาน ทะเลสาบ ถ้ำ ถ้ำน้ำ ชายหาด แหลม เป็นต้น

1.2 ความประทับใจจากลมฟ้าอากาศ เช่น อากาศบริสุทธิ์สดชื่น อากาศเย็นสบาย ปลอดภัย หรือไม่หนาวจัดหรือไม่ร้อนจัดจนเกินไป เป็นต้น

1.3 คุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น มีสิ่งที่น่าสนใจด้านประวัติศาสตร์หรือมรดกทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี อนุสาวรีย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สถาบันทางการเมือง สถาบันทางการ ศึกษา วัดหรือศาสนสถาน คู่มือเมือง กำแพงเมือง อนุสรณ์สถาน ชุมชนโบราณ เป็นต้น

1.4 วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน เช่น ชนบธรรมนิยมประเพณี ศิลปกรรม งานเทศกาลหรืองานประเพณี การละเล่นพื้นเมืองหรือพื้นบ้าน พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน การประกอบอาชีพ ศูนย์วัฒนธรรม การทำนา ทำไร่ เป็นต้น

1.5 สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น สวนสนุก สวนสัตว์ โรงละคร ชีวิต/บันเทิงยามราตรี โรงมหรสพ สนามกีฬา สถานเริงรมย์ การแสดงต่างๆ ศูนย์การค้า สนามกอล์ฟ สนามเทนนิส โบว์ลิง สวนพฤกษศาสตร์ สวนหย่อม ศูนย์สุขภาพอนามัย สวนสาธารณะ เป็นต้น

1.6 กิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การขี่ช้าง การดูนก การปีนเขา การเที่ยวถ้ำ การเที่ยวน้ำตก การล่องแพ การล่องเรือ การพายเรือ การดำน้ำ การขี่จักรยาน การชมสวนดอกไม้ การชมสวนผลไม้ การชมพื้นที่ปลูกพืชไร่ เป็นต้น

2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ซึ่งการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาใน 6 ด้านด้วยกัน คือ

2.1 ประเภทของการคมนาคมขนส่งที่จะให้บริการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาว่าจะใช้การขนส่งประเภทใดเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ จึงจะเหมาะสม หรือจะใช้ขนส่งหลายประเภทร่วมกันไป เช่น การขนส่งทางรถยนต์ การขนส่งทางรถไฟ การขนส่งทางเรือ การขนส่งทางเครื่องบิน เป็นต้น

2.2 เส้นทางคมนาคมเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงสภาพการเดินทาง ความสะดวกสบาย ความรวดเร็ว ความปลอดภัย และความมีมาตรฐานในระดับสากลของเส้นทางที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

2.3 การคมนาคมขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงจำนวนที่เพียงพอ คุณภาพ และมาตรฐาน ตลอดจนความสะดวกสบาย รวดเร็ว และความปลอดภัยของรถสาธารณะ และรถนำเที่ยวที่จะให้บริการภายในแหล่งท่องเที่ยว

2.4 แบบแผนการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึง ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักแรมเป็นหมู่คณะทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ทั้งการเดินทางของนักท่องเที่ยวแบบส่วนตัวและครอบครัว

2.5 บริเวณที่อำนวยความสะดวกให้แก่ยานพาหนะ เช่น สถานีขนส่ง ที่จอดรถ ที่ล้างรถ ที่ซ่อมแซมบำรุงรักษารถ เป็นต้น

2.6 ปัญหาการจราจรที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงปัญหาการจราจร ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปัญหาที่จอดรถ ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาเรื่องเสียงรบกวนนักท่องเที่ยว ปัญหาอากาศเป็นพิษ เป็นต้น

3. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity) เป็นสิ่งสำหรับอำนวยความสะดวกให้บริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้นอย่างประทับใจ เพื่อทำให้นักท่องเที่ยวอยากจะทำท่องเที่ยวมาวันขึ้น หรือกลับมาเที่ยวซ้ำในโอกาสหน้า ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญในแหล่งท่องเที่ยวมี 4 ด้าน คือ

3.1 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอาคารและสิ่งก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ที่จำหน่ายบัตรเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานหรือที่ทำการของแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พักนักท่องเที่ยว ห้องน้ำสาธารณะ ศาลาหรือซุ้มนั่งคอย ร้านค้า ร้านอาหาร บ้านพักพนักงาน เป็นต้น

3.2 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านบริการในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ซุ้มเข้า ป้ายเครื่องหมาย ลานกิจกรรม สวนหย่อม กระถางและที่ปลูกต้นไม้ ม้านั่ง โต๊ะ เก้าอี้ ระบบแสงสว่าง ระบบน้ำใช้ ระบบกำจัดของเสียและน้ำเสีย ระบบกำจัดขยะมูลฝอย รั้ว กำแพง สะพาน ขั้วบันได เป็นต้น

3.3 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากพืชและสัตว์ภายในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากการหลงทางภายในแหล่งท่องเที่ยว และความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว

3.4 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านป้ายในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ป้ายต้อนรับ นักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงจุดที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายชี้ทางภายในแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ป้ายเตือนอันตราย นักท่องเที่ยว ป้ายประกาศอื่นๆ ที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวทราบ เป็นต้น

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้นเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสามารถทางการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปณิศา มีจินดา และศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2553, หน้า 9-12) ซึ่งกล่าวถึงความสามารถทางการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวว่า เป็นสิ่งที่คู่แข่งไม่สามารถเลียนแบบข้อได้เปรียบของแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้ และเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปที่ท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นซ้ำอีกในอนาคต ประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้ว ทรัพยากรที่มีการสร้างขึ้น ขอบเขตของกิจกรรมที่จัดขึ้น ปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยสถานการณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ทรัพยากรตามธรรมชาติ (Endowed resources) หมายถึง ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1.1 ทรัพยากรด้านธรรมชาติ (Natural resources) ประกอบด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ กายภาพ อากาศ พืชพันธุ์ ทัศนียภาพ และลักษณะทางกายภาพอื่นๆ

1.2 ทรัพยากรด้านมรดกและวัฒนธรรม (Heritage and culture) ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ สถาปัตย์ ประเพณี ลักษณะทางสถาปัตยกรรม อาหาร งานศิลปะ ดนตรี งานฝีมือ การละเล่น เป็นต้น

ในปัจจุบันแนวโน้มด้านการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและด้านธรรมชาติได้กลายเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นอิทธิพลขึ้นพื้นฐานที่มีอำนาจในการจูงใจนักท่องเที่ยว (Campbell & Harald (2009, p. 77) ซึ่งทรัพยากรตามธรรมชาติที่มีศักยภาพจะช่วยสร้างประสบการณ์ที่ประทับใจ และทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจในแหล่งท่องเที่ยว

2. ทรัพยากรที่มีการสร้างขึ้น (Created resources) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งมีอิทธิพลต่อความสามารถทางการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น

2.1 สาธารณูปโภคการท่องเที่ยว (Tourism infrastructure) เป็นสภาพแวดล้อมหนึ่งของแหล่งท่องเที่ยวและมีผลต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว หากแหล่งท่องเที่ยวขาดแคลนระดับสาธารณูปโภคที่เหมาะสมจะมีผลกระทบต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว

2.2 กิจกรรมที่หลากหลาย (Range of available activities) ส่วนประสมของกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจการท่องเที่ยวที่สำคัญ

2.3 การช้อปปิ้ง (Shopping) การช้อปปิ้งถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวในบางวัฒนธรรม เช่น ชาวญี่ปุ่นและชาวเกาหลีจะมีการให้ของขวัญเมื่อกลับไปถึงบ้านหลังจากการไปเที่ยวถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับประสบการณ์ในการท่องเที่ยว

2.4 การจัดกิจกรรมพิเศษ (Special events) เป็นความตั้งใจที่จะใช้เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมอย่างมากในฐานะผู้เกี่ยวข้อง เช่น การจัดงานลอยกระทงที่ยาวนานระดับโลก

3. ปัจจัยสนับสนุน (Supporting factors) เป็นปัจจัยที่สนับสนุนด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ประกอบด้วย

3.1 สาธารณูปโภคทั่วไป (General infrastructure) สาธารณูปโภคทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย การคมนาคม ถนน สนามบิน ระบบรถโดยสารสาธารณะ ระบบประปา ระบบไฟฟ้า ระบบโทรศัพท์ การดูแลสุขภาพ สุขอนามัย และการให้บริการทางการเงิน ถ้าโครงสร้างสาธารณูปโภคเอื้ออำนวยต่อการให้บริการจะเป็นโอกาสที่สามารถจูงใจนักท่องเที่ยวได้ดี

3.2 คุณภาพของการให้บริการ (Quality of service) ความน่าเชื่อถือได้บริการและการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างทันท่วงทีที่จะเพิ่มข้อได้เปรียบทางการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวได้ การเพิ่มคุณภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐานของสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยวและการทำงานของพนักงาน

3.3 ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility of destination) ประกอบด้วย ความถี่ในการเดินทาง ความสะดวกและความง่ายในการเดินทางระหว่างการท่องเที่ยว ความใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว และคุณภาพของรถโดยสาร เรือนำเที่ยว เป็นต้น

3.4 อธิปไตยไมตรีของคนในท้องถิ่น (Hospitality of residents) หมายถึง ความเป็นมิตรของคนในท้องถิ่นและทัศนคติของชุมชนต่อนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ความอบอุ่นของการต้อนรับโดยคนในท้องถิ่น ความเต็มใจของคนในท้องถิ่นที่จะให้ข้อมูลต่อนักท่องเที่ยว ทัศนคติต่อนักท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

4. ปัจจัยสถานการณ์ (Situational conditions) เป็นการปฏิบัติการและการทำงานของสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างโดยรวมของอุตสาหกรรมนั้น ซึ่งสภาพสถานการณ์นี้จะทำให้เพิ่มหรือลดการแข่งขันทางการท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วย

4.1 ทำเลที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว (Destination location) ประกอบด้วย ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวที่รับรู้ ความใกล้ชิดกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ระยะทางและระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวจากแหล่งที่อยู่ของนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้จะมีข้อได้เปรียบทางการแข่งขันที่มากกว่าแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นคู่แข่งแต่มีระยะทางที่ไกลกว่า

4.2 ความสามารถในการรองรับ (Ability to accommodate) หมายถึง จำนวนโรงแรม/ที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ระบบการขนส่งสาธารณะ เป็นต้น ซึ่งให้บริการภายในแหล่งท่องเที่ยวที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

4.3 ความปลอดภัย/ความมั่นคง (Safety/security) เป็นความมั่นคงและความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ประกอบด้วย ระดับของความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว อัตราการเกิดอาชญากรรมต่อนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ความไม่มั่นคงทางการเมือง และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในการเดินทาง

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางน้ำ

การท่องเที่ยวทางน้ำเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ใช้เส้นทางน้ำเป็นสื่อกลางการท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นเพียงเส้นทางคมนาคมหรือเป็นการท่องเที่ยวที่จัดกิจกรรมเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินด้วยก็ได้ โดยสามารถให้ความหมายของแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ คือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ซึ่งตั้งอยู่ในลำน้ำหรือบนสองฟากฝั่งของลำน้ำ หรือมองเห็นได้จากพาหนะเดินทาง เช่น บ้าน วัด เป็นต้น

1. รูปแบบของการเดินทางท่องเที่ยวทางน้ำ

รูปแบบของการท่องเที่ยวทางน้ำสามารถจำแนกได้ตามเงื่อนไขต่างๆ (ศราวุทธิ์ ผลโพธิ์, 2549, หน้า 24) ดังนี้

1. การท่องเที่ยวที่กำหนดตามคาบเวลาการท่องเที่ยว ได้แก่ การท่องเที่ยวคาบเวลายาว การท่องเที่ยวคาบเวลาสั้น และการท่องเที่ยวแบบเข้าไปเย็นกลับดังที่ WTO เรียกว่า ทัศนจร การพักผ่อนอาจพักบนเรือหรือแพ หรือแวะขึ้นบกระหว่างทาง

2. การท่องเที่ยวที่กำหนดตามลักษณะของการเดินทาง ได้แก่ การเดินทางโดยใช้เรือตลอดการเดินทางโดยใช้เรือเฉพาะช่วง และการเดินทางทางน้ำซึ่งต่อเนื่องกับการเดินทางโดยวิธีอื่นๆ

3. การท่องเที่ยวที่กำหนดตามลักษณะของพาหนะ ได้แก่ การเดินทางโดยเรือหางยาว เรือเร็ว (ด่วน) เรือสำราญ เรือลาก แพลก เป็นต้น ซึ่งลักษณะพาหนะแต่ละอย่างจะสนองวัตถุประสงค์และให้บรรยากาศที่แตกต่างกันด้วย

นอกจากนั้น ยังสามารถแบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำแบ่งได้อีก 2 ลักษณะ คือ การสัญจรทางน้ำเพื่อการเดินทางของคนภายในท้องถิ่น และการสัญจรทางน้ำเพื่อการท่องเที่ยว เช่น การชมเมือง การเดินทางเพื่อไปชมสถานที่ การชมเมืองจากแม่น้ำ ลำคลอง เป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากอากาศเย็นสบายและยังได้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านด้วย เช่น การชักผ้า การเล่นน้ำของเด็ก การเร่ขายของตามลำน้ำ ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ในอดีต การสัญจรทางน้ำก็เป็นเส้นทางสำคัญ จึงทำให้มีสถานที่สำคัญต่าง ๆ ตั้งเรียงรายอยู่ตามเส้นทางน้ำด้วย โดยกระทรวงการท่องเที่ยวของประเทศไทย (Ministry of Tourism Government of India, 2005, p. 40) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวแบบล่องเรือลึบไปตามแม่น้ำลำคลองว่า จะมีความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมและประเพณีของประเทศนั้นหรือแหล่งท่องเที่ยวนั้น ในระหว่างการท่องเที่ยวโดยการล่องเรือจะพบหมู่บ้านหรือชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำ มองเห็นทัศนียภาพที่สวยงาม เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบชมภูมิทัศน์ที่แตกต่างของสองฝั่งแม่น้ำลำคลอง นักท่องเที่ยวที่เลือกการล่องเรือเที่ยวไปตามแม่น้ำและลำคลองจะมีความสนใจและดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยว เช่นเดียวกับประสบการณ์ที่ได้รับจากการล่องเรือสำราญ

2. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวทางน้ำ

การท่องเที่ยวทางน้ำมีองค์ประกอบพื้นฐานของการท่องเที่ยวโดยทั่วไปคือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังประกอบด้วยลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ การใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางและมีลำน้ำเป็นเส้นทางสัญจร ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่ขึ้นอยู่กับระยะทางของเส้นทางท่องเที่ยว นอกจากนี้ ระยะเวลาของการท่องเที่ยวทางน้ำยังขึ้นกับวัตถุประสงค์ของการเดินทาง เช่น ถ้านักท่องเที่ยวต้องการเพียงเพื่อเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ อย่างฉาบฉวย ระยะเวลาในการเดินทางจะค่อนข้างสั้น แต่ถ้านักท่องเที่ยวต้องการสัมผัสธรรมชาติสองฝั่งลำน้ำแบบดื่มด่ำ รวมถึงการใช้ชีวิตบนเรือ ระยะเวลาในการเดินทางก็จะยาวนานขึ้น

วิภาวี พลรัตน์ (2551, หน้า 46-47) ได้จำแนกองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวทางน้ำไว้ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่หรือบริเวณที่มีเหตุจูงใจให้นักท่องเที่ยวต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชม สัมผัส หรือประกอบกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ เช่น การชมโบราณสถาน การสัมผัสวิถีชีวิตของชาวบ้านริมน้ำ เป็นต้น

2. บรรยากาศและทัศนียภาพของลำน้ำ เนื่องจากการท่องเที่ยวทางน้ำมิได้หมายถึงการเดินทางจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่งเท่านั้น แต่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสและรับรู้สัปดาห์ประทับใจได้จากทัศนียภาพสองฟากฝั่ง อันเป็นการใช้ประโยชน์จากลำน้ำได้ตลอดระยะเวลาการเดินทางทางน้ำ

การท่องเที่ยวทางน้ำควรให้ความสำคัญกับทัศนียภาพริมน้ำตามแม่น้ำลำคลองที่นักท่องเที่ยวเดินทางผ่านด้วย เรื่องความสะอาด การควบคุมรูปแบบของอาคาร ป้ายโฆษณา สีทาอาคาร และสิ่งอื่นๆ ที่มีผลต่อทัศนียภาพโดยรวมของพื้นที่ริมน้ำ การควบคุมกิจกรรมริมน้ำบางอย่างที่ขัดต่อความสะอาดและสุขอนามัย การรักษาคุณภาพของน้ำให้ใสสะอาด ปราศจากกลิ่น

แนวความคิดเรื่องจัดการและการใช้ประโยชน์น้ำนั้นมียุทธศาสตร์หลากหลาย บางหน่วยงานมีความเห็นว่า กิจกรรมริมน้ำที่เป็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น การซักผ้าริมน้ำ การอาบน้ำและเล่นน้ำริมน้ำ เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่ควรกระทำสำหรับเมืองที่มีความเจริญแล้ว แต่ในอีกมุมมองหนึ่งนั้นวิถีชีวิตดังกล่าวนับเป็นความบริสุทธิ์ เนื่องจากความแตกต่างของสภาพแวดล้อม ซึ่งสามารถแสดงออกได้ถึงทัศนคติในการดำเนินชีวิต อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติ จึงควรรักษาไว้ให้คงอยู่ต่อไป โดยสิ่งที่ควรให้ความสำคัญและระมัดระวัง คือ การรักษาความสะอาดของน้ำไม่ให้เน่าเสียและเกิดกลิ่นเหม็น รวมถึงการรักษาความปลอดภัยจากการสัญจรทางเรือ เป็นต้น

3. การบริการ คือ ลักษณะของยานพาหนะ การอำนวยความสะดวกบนเรือ การให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องโดยมีัคคุเทศก์ และการสร้างกิจกรรมเพื่อทดแทนความเบื่อหน่ายให้นักท่องเที่ยวในระหว่างการเดินทาง

พาหนะที่ใช้สัญจรทางน้ำในปัจจุบันมีหลายลักษณะ เช่น เรือพาย เรือหางยาว และเรือที่ใช้น้ำมันขนาดใหญ่ ซึ่งเรือแต่ละแบบจะมีข้อดีและข้อเสียต่างกันไป เรือหางยาวจะมีข้อดีคือ เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เนื่องจากไม่สามารถพบเห็นได้ในประเทศอื่น แต่ก็มีข้อเสียในเรื่องของเสียงที่ดังมาก รวมถึงการทำลายตลิ่ง เนื่องจากคลื่นที่เกิดจากความเร็วของเรือด้วย ส่วนเรือที่ใช้้ำมันขนาดใหญ่มีข้อเสียในเรื่องความดังของเสียงที่ทำลายความเงียบสงบของพื้นที่ริมน้ำ และขนาดใหญ่ไม่สามารถล่องเข้าไปในลำคลองขนาดเล็กได้

3. ประเภทของเรือที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวทางน้ำ

วิวัฒนาการในการประกอบเรือจากวัสดุต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้พัฒนาเป็นการต่อเรือในรูปแบบของอุตสาหกรรม จนทำให้ปัจจุบันมีเรือในหลากหลายรูปแบบที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ สำหรับเรือที่นิยมนำมาใช้ประกอบธุรกิจคมนาคมขนส่งทางน้ำเพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวมักเป็นเรือประเภทที่ใช้เครื่องยนต์ ซึ่งมีตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ (ฉันทขรรณณอม, 2552, หน้า 284) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เรือสำราญ เป็นเรือที่มีขนาดเล็กที่บรรจุคนได้น้อยกว่า 100 คน ถึงขนาดใหญ่ที่สามารถบรรจุผู้โดยสารได้ถึง 5,000 คน มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ทั้งห้องพัก การบริการอาหารตลอด 24 ชั่วโมง กิจกรรมและรายการบันเทิงที่หลากหลาย

2. เรือเดินทะเล เป็นเรือคมนาคมจากเมืองท่าหนึ่งไปยังอีกเมืองหนึ่ง ปัจจุบันความนิยมในการเดินทางวิธีนี้ลดลงไปมาก มีการบริการเฉพาะเพียงเมืองท่าที่สำคัญ

3. เรือข้ามฟาก เป็นเรือสำหรับการเดินทางระยะสั้น ซึ่งสามารถบรรจุผู้โดยสาร รถยนต์ รถโดยสาร

4. เรือใบและเรือออร์ซ เรือใบเป็นเรือที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากเรือยนต์ คือ อาศัยแรงลมธรรมชาติในการขับเคลื่อน เป็นการออกแบบให้มีแรงเสียดทานกับน้ำน้อยที่สุด ในปัจจุบันเรือใบได้ถูกพัฒนาขึ้นโดยมีการติดเครื่องยนต์ ซึ่งผู้ขับขี่สามารถเลือกขับเคลื่อนโดยแรงลมธรรมชาติได้ และสามารถใช้เครื่องยนต์ขับเคลื่อนในโอกาสที่แรงลมไม่มีกำลังพอ

5. เรือบรรทุกสินค้า เป็นเรือที่บรรทุกสินค้าที่เดินทางตามเส้นทางต่างๆ ภายในเรือถูกสร้างขึ้นเพื่อขนส่งสินค้าเป็นหลัก แต่ในบางครั้งมีนักท่องเที่ยวที่สนใจเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ โดย

เรือชนิดนี้ ซึ่งเป็นการเดินทางที่ใช้เวลายาวนาน และไม่มีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความบันเทิงให้กับนักท่องเที่ยว

6. เรือล่องแม่น้ำ เป็นเรือที่จัดบริการห้องพัก ร้านอาหาร และบันเทิงสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อท่องเที่ยวตามแม่น้ำลำคลอง โดยมีขนาด รูปแบบการให้บริการ และระยะเวลาต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยว

7. เรือไฮเวอร์คราฟ เป็นยานพาหนะที่สามารถแล่นไปบนผิวน้ำและพื้นราบได้โดยเครื่องยนต์ จะเป่าลมลงสู่เบื้องล่างรอบๆ ตัวพาหนะทำให้เรือยกตัวสูงจากพื้นหรือผิวน้ำ และใช้ใบพัดขับเคลื่อนให้เรือเคลื่อนที่ไปในทิศทางที่ต้องการ

8. เรือไฮโดรฟอยล์ เป็นเรือที่มีหลักการทำงานโดยใช้ปีกใต้ท้องเรือเพิ่มแรงยกน้ำ เพื่อยกตัวเรือให้ลอยเหนือผิวน้ำ เกิดการเสียดทานน้อยลง สามารถเดินทางด้วยความเร็วสูงและประหยัดเชื้อเพลิง

9. เรือท่องเที่ยวทางทะเล มีหลายขนาดและมีลักษณะการบริการหลายประเภท ตั้งแต่เรือประมงขนาดเล็กที่ดัดแปลงมาใช้ขนส่งนักท่องเที่ยวไปเกาะต่างๆ หรือเรือเร็ว (speed boat) ไปจนถึงเรือสำราญขนาดใหญ่ที่มีการบริการที่พัก อาหาร และความบันเทิงครบถ้วน

10. เรือภัตตาคาร เป็นเรือที่บริการล่องเรือและจัดบริการอาหารเพื่อให้แขกที่มารับประทานอาหารของร้านอาหารภัตตาคาร หรือโรงแรมต่างๆ ได้ชมทิวทัศน์ที่สวยงามสองฝั่งลำน้ำ เรืออาจจอดอยู่กับที่หรือล่องไปตามแม่น้ำเพื่อให้ผู้ใช้บริการได้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น เป็นการสร้างบรรยากาศอย่างหนึ่งให้กับลูกค้า ซึ่งการดำเนินธุรกิจนี้เป็นที่สนใจและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก

ในงานวิจัยนี้เป็นการท่องเที่ยวเลียบบแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาของนักท่องเที่ยว โดยการนั่งเรือเร็วหรือเรือหางยาวของผู้ประกอบการเรือนำเที่ยวที่ให้บริการ ณ ท่าเรือต่างๆ หรือใช้บริการเรือภัตตาคารที่ผู้ประกอบการที่พักและ/หรือร้านอาหารจัดไว้สำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวอาจแวะท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรืออาจนั่งอยู่ในเรือเพื่อชมทัศนียภาพ ความงดงามของโบราณสถาน และวิถีชีวิตของชุมชนสองฝั่งแม่น้ำก็ได้

แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ถ้านักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นที่ดีและได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว จะทำให้เกิดความต้องการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นซ้ำอีก ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องพยายามสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายเพื่อจูงใจให้มีผู้เดินทางมาท่องเที่ยวจำนวนมาก

1. ความหมายของทัศนคติและกิจกรรมการท่องเที่ยว

ทัศนคติ (Attitudes) เป็นความรู้สึกด้านอารมณ์ (ที่เป็นความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ) และหรือแนวโน้มการปฏิบัติของบุคคลที่มีต่อความคิดหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Kotler & Keller, 2009, p. 783) ทัศนคติในงานวิจัยเรื่องนี้จะเกี่ยวข้องกับทัศนคติในกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กิจกรรมการท่องเที่ยว (Tourism activities) หมายถึง สิ่งดึงดูดและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดหรือสร้างขึ้นโดยมุ่งที่จะให้บริการต่อการท่องเที่ยว นันทนาการและพักผ่อนหย่อนใจ เช่น กอล์ฟ สวนสนุก ศูนย์การบันเทิงเชิงระดมย์ สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ สวน รวมถึงกิจกรรมอื่นๆ ในจุดมุ่งหมายทางการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้ผู้เยี่ยมชมมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น กีฬา การจับจ่ายซื้อของ หรือแม้แต่กิจกรรมทางธุรกิจ เกษตรและอุตสาหกรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยวนับเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญประการหนึ่งของจุดหมายการท่องเที่ยว (Tourist destination) ซึ่งอาจมีบทบาทได้ทั้งในฐานะที่เป็นทรัพยากรหลักหรือทรัพยากรสนับสนุน ในบางครั้งเมื่อรวมทรัพยากรหลายอย่างเข้าด้วยกันก็สามารถมีแรงดึงดูดและศักยภาพทำให้กลายเป็นทรัพยากรหลักไปได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป., หน้า 3-2) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีระดับและช่วงระยะยาว ประกอบกับความหลากหลายจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมีเวลาพักยาวนานขึ้น ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีเวลาพักสั้นจะให้ความสนใจต่อความหลากหลายของกิจกรรมมากกว่า แต่ในความหลากหลายนั้นควรจะสะท้อนภาพลักษณ์ของทรัพยากรที่เป็นจุดดึงดูดหลักของจุดหมายการท่องเที่ยว

2. ประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยว

กิจกรรมท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการในการเดินทาง เข้าร่วมกิจกรรมนั้นและอยู่ยาวนานขึ้น จึงทำให้กิจกรรมท่องเที่ยวมีมากมายหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทให้ความรู้และประสบการณ์ กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทให้ความบันเทิง และกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทกีฬา หรืออาจแบ่งออกเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวด้านเทศกาล ประเพณีและศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมการแสดงแสงและเสียง กิจกรรมกีฬาเพื่อการท่องเที่ยว และกิจกรรมพิเศษ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป., หน้า 3-3 ถึง 3-8) ซึ่งแต่ละแหล่งท่องเที่ยวสามารถพิจารณาการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ได้จาก 4 กิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมท่องเที่ยวด้านเทศกาลประเพณีและศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการจัดในประเทศไทย นอกจากการจัดการแสดงแสง-เสียง ซึ่งส่วนมากจะจัดในสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับตำนาน ประวัติศาสตร์หรือเกี่ยวกับวัฒนธรรม ยังได้แก่กิจกรรมท่องเที่ยวด้านเทศกาล ประเพณี ซึ่งส่วนมากเป็นการจัดที่สืบทอดตามความเชื่อและศรัทธาของท้องถิ่น หรือเกี่ยวข้องกับศาสนาและวิถีชีวิต ซึ่งมีระดับการจัดและความหลากหลายที่น่าสนใจ เทศกาลประเพณีนับเป็นกิจกรรมหลักที่มีการจัดขึ้นในทุกพื้นที่ของประเทศ และสามารถดำเนินการได้ภายใต้ขีดความสามารถของท้องถิ่นตามความเหมาะสม

2. กิจกรรมการแสดงแสงและเสียง นับเป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมาก เป็นกิจกรรมหลักชนิดหนึ่งที่สามารถสร้างความน่าสนใจสำหรับการจัดงานได้มาก ทำให้ท้องถิ่น

ต่างๆ พยายามบรรจุกิจกรรมนี้ลงไปในงานเทศกาลประเพณีในแต่ละปี นอกจากจัดการแสดงแสงและเสียงแล้วยังอาจจะมีกิจกรรมเสริมในลักษณะอื่นๆ ได้ เช่น การจัดเลี้ยง การสาธิต จำหน่ายสินค้า หัตถกรรมในท้องถิ่นนั้นๆ และการตกแต่งบรรยากาศบริเวณโดยรอบพื้นที่การแสดง เป็นต้น

3. กิจกรรมกีฬาเพื่อการท่องเที่ยว กิจกรรมกีฬา รวมทั้งการแข่งขัน การประกวด มีทั้งกีฬาที่ดึงดูดการท่องเที่ยวในระดับนานาชาติ เช่น การแข่งขันกีฬานานาชาติซึ่งมีกีฬาหลายประเภท และการจัดกีฬาเฉพาะด้าน เช่น กอล์ฟ เทนนิส แบดมินตัน ชกมวย แข่งเรือใบ แข่งรถจักรยานยนต์ เป็นต้น และกีฬาในระดับท้องถิ่น ซึ่งมักจัดตามเทศกาล เช่น แข่งเรือยาวประเพณี เรือกอและ บางครั้งเป็นการแข่งขันของสัตว์ เช่น การแข่งวิ่งควาย นอกจากนี้ยังมีกีฬาพื้นบ้าน เช่น กีฬาชาวเขา เป็นต้น

4. กิจกรรมพิเศษ เป็นกิจกรรมที่สามารถจัดในวันสำคัญ หรือโอกาสพิเศษ หรือเทศกาล วันสำคัญที่มีเฉพาะในประเทศหรือมีความเด่นชัดในประเทศ เช่น กิจกรรมในวันเฉลิมพระชนมพรรษา นอกจากนี้วันสำคัญทางศาสนาที่ได้รับการจัดว่าเป็นวันสำคัญของโลก คือ วิสาขบูชา ก็สามารถจัดให้มีความน่าสนใจเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ การเดินทางปฏิบัติธรรม ฝึกสมาธิ กิจกรรมพิเศษยังรวมถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม เป็นกิจกรรมที่สามารถดึงดูดให้เกิดการเดินทางของผู้เยี่ยมเยือนที่มีการใช้จ่ายเฉลี่ยสูงและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ ธุรกิจ การค้า การบริการ อุตสาหกรรม การเกษตร ได้แก่ การจัดประชุมและนิทรรศการ รวมถึงการแสดงสินค้าต่างๆ การท่องเที่ยวเชิงอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำโดยทางเรือ และกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจทำในระหว่างการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีลักษณะของการให้ความรู้และประสบการณ์กับนักท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความคล้ายคลึงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเป็นหลัก (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549, หน้า 148-153) กิจกรรมเชิงนิเวศ ประกอบด้วย

1. กิจกรรมเดินป่า เป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้เดินป่าระยะไกล (ตั้งแต่สองกิโลเมตรขึ้นไป) เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิดด้วยเส้นทางเท้าที่ตัดผ่านเข้าไปในป่าที่มีจุดสวยงามดึงดูดความสนใจทางธรรมชาติรายทาง อาจจะมีการพักแรมในป่าด้วยก็ได้

2. กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้ศึกษาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในเรื่องต่างๆ ผ่านทางสื่อความหมายธรรมชาติรูปแบบต่างๆ ที่จัดทำขึ้นในพื้นที่ กิจกรรมที่สำคัญได้แก่ การบริการศูนย์นักท่องเที่ยว นิทรรศการกลางแจ้ง เส้นทางเดินเท้าเพื่อศึกษาธรรมชาติ

3. กิจกรรมถ่ายรูปหรือบันทึกเทปทัศนธรรมชาติ เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้ถ่ายรูปหรือบันทึกเทปทัศน และบันทึกเสียงเกี่ยวกับธรรมชาติหรือสิ่งที่น่าสนใจที่มีอยู่ในธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ป่า พืชหายาก สัตว์ป่า เป็นต้น

4. กิจกรรมดูนก กิจกรรมนี้เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเรื่องนก โดยมีสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญคือนกชนิดต่างๆ ทั้งที่เป็นนกประจำถิ่น นกอพยพ และนกหายาก สิ่งสำคัญประการหนึ่งของกิจกรรมนี้ก็คือ ไม่ควรกำหนดเส้นทางเดินผ่านบริเวณทำรังหรือวางไข่ของนก

5. กิจกรรมศึกษาถ้ำ เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของถ้ำ เช่น การเกิดถ้ำและประเภทของถ้ำ สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในถ้ำ ลักษณะของหิน เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับความเพลิดเพลินและตื่นตากับความงามแปลกเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของถ้ำ

6. กิจกรรมท่องฟ้าและดาราศาสตร์ เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของท้องฟ้าและดาราศาสตร์ ชนิดของดาว กลุ่มดาว รูปร่าง ตำแหน่ง วงโคจรของดาวและกลุ่มดาว ตลอดจนประวัติและตำนานพื้นบ้านที่เกี่ยวข้อง กิจกรรมนี้นักท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีอุปกรณ์ช่วย เช่น กล้องดูดาว แผนที่ดาว เป็นต้น

7. กิจกรรมล่องเรือศึกษาธรรมชาติ เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้สัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติด้วยการล่องเรือ ซึ่งอาจสามารถทำการล่องเรือทั้งในลำน้ำ ในแหล่งน้ำธรรมชาติ ทะเล หรืออ่างเก็บน้ำก็ได้ แต่สิ่งที่ควรระวังจากกิจกรรมนี้ได้แก่ น้ำมันปนเปื้อนลงในแหล่งน้ำ ขยะ เสี่ยงรบกวนจากเครื่องยนต์ เป็นต้น

8. กิจกรรมพายเรือหรือเล่นเรือใบ เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติ อีกทั้งยังให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ความสามารถในการบังคับเรือ และได้ออกกำลังกายด้วย เช่น การพายเรือแคนู การพายเรือคายัค การพายเรือใบ การเล่นเรือใบ เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำได้ทั้งในลำน้ำ ในแหล่งน้ำธรรมชาติ ทะเล หรืออ่างเก็บน้ำ

9. กิจกรรมดำน้ำชมปะการัง เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินและใกล้ชิดกับธรรมชาติได้ทะเลที่มีสีสันสวยงาม และยังให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสที่จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับพืชและสัตว์ใต้น้ำ โดยใช้หน้ากากหรือเครื่องช่วยหายใจ

10. กิจกรรมพักผ่อนชมทิวทัศน์ธรรมชาติ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมและใกล้ชิดกับธรรมชาติ ซึ่งอาจทำได้ในลักษณะการเดินเล่นตามเส้นทางที่จัดไว้ให้ หรือเดินตามชายหาดต่างๆ หรือเป็นจุดที่อยู่กับที่ หรือการนั่งรถยนต์หรือรถยนต์ไปตามทางที่ผ่านธรรมชาติที่สวยงาม และมีจุดพักผ่อนทิวทัศน์เป็นระยะตามความเหมาะสม

11. กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้ขี่จักรยานชื่นชมความงามของธรรมชาติตามเส้นทางที่กำหนดไว้ ซึ่งกิจกรรมนี้ต้องอาศัยอุปกรณ์คือรถจักรยานธรรมดาหรือรถจักรยานภูเขา โดยเส้นทางขี่จักรยานไม่ควรเป็นเส้นทางเดียวกับเส้นทางเดินเท้าเพื่อกิจกรรมเดินป่าหรือศึกษาธรรมชาติหรือดูนก แต่ควรเป็นเส้นทางที่มีความลาดชันระดับต่างๆ กันตลอดเส้นทางตั้งแต่ 0-20%

12. กิจกรรมปีนเขา เป็นกิจกรรมที่มุ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในแง่การทำหายความยากลำบากที่ธรรมชาติสร้างไว้ ซึ่งบริเวณที่อนุญาตให้มีการปีนเขาควรมีความปลอดภัยในระดับหนึ่ง และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายกับสภาพธรรมชาติ

13. กิจกรรมพักผ่อนด้วยเต็นท์ เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้พักแรมแบบกางเต็นท์ซึ่งมีหลายรูปแบบตั้งแต่พักแรมแบบเต็นท์ที่มีการพัฒนาแล้วในเขตบริการ จนถึงพักแรมกลางป่าที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ เลย โดยมุ่งให้นักท่องเที่ยวได้อยู่กับธรรมชาติและสัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด อาจกระทำร่วมกับกิจกรรมท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น การเดินป่า การศึกษาธรรมชาติ การดูนก เป็นต้น

14. กิจกรรมล่องแพ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสธรรมชาติ และได้รับความตื่นเต้นสนุกสนานเร้าใจจากความเร็วของกระแสน้ำ ความต่างระดับของลำน้ำ และสภาพภูมิทัศน์สองฝั่งน้ำ โดยล่องด้วยเรือยางหรือแพไม้ไผ่

15. กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวพักผ่อน โดยนำอาหารไปรับประทานหรือหาซื้อจากร้านค้าใกล้เคียงในบริเวณที่จัดไว้ให้ ซึ่งมักกระทำร่วมกับกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ เช่น การเดินป่า ขี่จักรยาน เดินชมธรรมชาติ เทียน้ำตก เป็นต้น ควรจัดให้มีสถานที่นั่งพักผ่อนรับประทานอาหารที่มีบรรยากาศสงบ และนักท่องเที่ยวได้ชื่นชมกับธรรมชาติมากกว่าบรรยากาศที่ให้มีเครื่องดนตรีส่งเสียงดัง

16. กิจกรรมเทียน้ำตก เป็นกิจกรรมที่นิยมที่สุดสำหรับการเที่ยวป่าเขาที่มีน้ำตก อาจมีกิจกรรมหลายอย่างประกอบกัน เช่น เล่นน้ำตก เดินสำรวจน้ำตก นั่งรับประทานอาหาร ชมทิวทัศน์บริเวณน้ำตก เป็นต้น

ในส่วน of สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540, หน้า 51) ได้จำแนกกิจกรรมที่จัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้เช่นเดียวกัน โดยได้จัดกลุ่มของกิจกรรมการท่องเที่ยวออกเป็น 4 กิจกรรม ประกอบด้วย

1. กิจกรรมเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ การเดินป่า การเรียนรู้ตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การส่องสัตว์ในเวลากลางวันและกลางคืน การดูนก การขี่ม้า/นั่งช้างชมธรรมชาติ การเที่ยวชมความงามของถ้ำ การเทียน้ำตก การนั่ง/การพายเรือแคนู คายัค การล่องแพในแม่น้ำ ทะเลสาบ หรือบริเวณป่าชายเลน การดำน้ำดูปะการัง การการเดินทัพกระแมง

2. กิจกรรมกึ่งนิเวศ ได้แก่ การถ่ายรูป การบันทึกภาพวิถีทัศน์ การดูดาว การศึกษาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ การขี่จักรยานท่องเที่ยว การปีนเขา/ไต่เขา

3. กิจกรรมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ได้แก่ การชมความงดงาม คุณค่า ความเก่าแก่ของโบราณสถานโบราณวัตถุ และเอกลักษณ์ของแหล่งประวัติศาสตร์ การศึกษาความเป็นมาของแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์ การเที่ยวชมงานศิลปกรรม หัตถกรรมพื้นบ้าน และวัฒนธรรมประเพณี การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่แสดงถึงประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น การเรียนรู้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น การผลิตของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

4. กิจกรรมที่ไม่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมเสริมร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ เช่น การล่องเรือชมธรรมชาติ ชมทิวทัศน์ของทะเล แม่น้ำลำคลอง การปิกนิก การเล่นน้ำตก การนมัสการ/กราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อทางศาสนา การแสวงบุญ การถ่ายภาพ การชมการแข่งขันกีฬา การประชุมสัมมนา การจัดกิจกรรมบันเทิง

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ในระหว่างการท่องเที่ยวได้ โดยมีกิจกรรมหลักได้แก่ การเดินป่า การดูนก การศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์ การดำน้ำ การพายเรือแคนู การถ่ายรูปธรรมชาติ เป็นต้น ส่วนกิจกรรมเสริม ได้แก่ การชมทิวทัศน์ในที่เงียบสงบ การขี่จักรยานในเส้นทางธรรมชาติ กิจกรรมเทียน้ำตก กิจกรรมพักผ่อนด้วยเต็นท์ เป็นต้น ทั้งนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการเพลิดเพลิน นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับท้องถิ่นยังเป็นการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึก

การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งในด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม บางกิจกรรมสามารถจัดได้ต่อเนื่องตลอดปี เช่น การขี่จักรยาน/การล่องเรือชมธรรมชาติ ชมเมือง เป็นต้น

ในงานวิจัยนี้กิจกรรมในการท่องเที่ยวเลียบบแม่น้ำของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะไม่ใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมโดยตรง แต่ก็ถือเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้

แม้ว่าสิ่งแรกที่นักท่องเที่ยวมุ่งความสนใจคือ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก แต่ตัวเลือกของการทำกิจกรรมก็เป็นสิ่งสำคัญในการท่องเที่ยวไม่แพ้กัน เพราะช่วยดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปทำกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้น (Merchant, 2005) ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้กระทำหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในระหว่างที่เดินทางท่องเที่ยว (Taks et al., 2009, pp. 121-128) โดยแบ่งกลุ่มของกิจกรรมออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ (1) การรับประทานอาหารภายนอกที่พัก (2) การเลือกซื้อสินค้า (3) การพักผ่อนในสวนสาธารณะและการเยี่ยมชมสวนดอกไม้ (4) การเล่นกีฬา การเล่นเกม (เช่น คาสีโน) และการท่องเที่ยวยามราตรี (5) กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคลาสสิก เช่น การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์หรืองานแสดงศิลปะ การท่องเที่ยวสถานที่ประวัติศาสตร์ การชมทัศนียภาพ กิจกรรมนันทนาการ เป็นต้น โดยทำการวัดจำนวนครั้งที่นักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมท่องเที่ยวแบบคลาสสิก (การชมทัศนียภาพ การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์หรืองานแสดงศิลปะ การท่องเที่ยวสถานที่ประวัติศาสตร์) ส่งผลต่อการมาเยือนซ้ำและการแนะนำ/บอกต่อแหล่งท่องเที่ยวกับบุคคลอื่นในเชิงบวก

ในกระบวนการการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแต่ละแหล่ง ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ เพลิดเพลิน และมีความสุขจากการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นกลยุทธ์ที่ใช้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวในสถานที่นั้น กิจกรรมนั้นอาจจะถูกนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ซึ่งในงานวิจัยนี้จะเป็นการวัดทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สนใจในการท่องเที่ยวเลียบบแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย กิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมทางประวัติศาสตร์ กิจกรรมทางศาสนา/ความเชื่อ และกิจกรรมกึ่งนิเวศ จึงนำไปสู่การศึกษาว่าทัศนคติต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเลียบบแม่น้ำจะส่งผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเลียบบแม่น้ำในอนาคตของนักท่องเที่ยวได้ ดังนั้นจึงสามารถกำหนดสมมติฐานได้ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 ทัศนคติต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวมีผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเลียบบแม่น้ำในอนาคตในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

การที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเข้าไปเยี่ยมชมในแหล่งท่องเที่ยวใดนั้น แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีความดึงดูดใจและความน่าสนใจอยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ โดยคณะผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดต่อไปนี้ในการกำหนดประเด็นเพื่อวัดทัศนคติต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเปรียบแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาของนักท่องเที่ยว

1. หลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยว

การประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นการประเมินเพื่อจัดอันดับความสำคัญของศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ของประเทศหรือจังหวัดนั้นว่า ทรัพยากรท่องเที่ยวใดมีความสำคัญมากน้อยกว่ากัน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, หน้า 30-37) โดยมีหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านกายภาพของทรัพยากรท่องเที่ยว ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 2 ประเภท คือ

1.1 ที่ตั้งของทรัพยากรท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงทำเลที่ตั้งและสภาพแวดล้อมว่ามีความเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวได้มากน้อยเพียงใด และชุมชนท้องถิ่นมีความพึงพอใจและยอมรับการเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด ดัชนีชี้วัดความสำคัญ ได้แก่ การอยู่ห่างจากพื้นที่ที่มีคุณค่าเชิงอนุรักษ์ การอยู่ห่างจากตัวเมือง และการเป็นที่ยอมรับของประชาชนในท้องถิ่น

1.2 การเข้าถึงของทรัพยากรท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงความใกล้/ไกลจากตัวเมือง ความสะดวกและความปลอดภัยในการเข้าไปเยี่ยมชมทรัพยากรท่องเที่ยวนั้น ดัชนีชี้วัดความสำคัญ ได้แก่ ความใกล้/ไกลจากถนนสายหลัก/รอง ความปลอดภัยในการเดินทาง คุณภาพของเส้นทางที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และความชัดเจนของป้ายบอกเส้นทางสู่ทรัพยากรท่องเที่ยว

2. ด้านคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 5 ประการ คือ

2.1 คุณค่าทางเอกลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางตามประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยวนั้น ดัชนีชี้วัดความสำคัญ ได้แก่ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางธรรมชาติ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม

2.2 คุณค่าทางความสมบูรณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงความสมบูรณ์และความเป็นสภาพดั้งเดิมของทรัพยากรท่องเที่ยวนั้น ดัชนีชี้วัดความสำคัญ ได้แก่ ความสมบูรณ์ของสภาพธรรมชาติและความเป็นสภาพดั้งเดิมของธรรมชาติ ความสมบูรณ์ของโครงสร้างผังรวมกลุ่มสิ่งก่อสร้างทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ความสมบูรณ์ของศิลปวัฒนธรรมประเพณีและกิจกรรมที่สืบทอดกันมา

2.3 คุณค่าทางสังคมของทรัพยากรท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงลักษณะเด่นเฉพาะทางสังคมที่ได้รับจากทรัพยากรท่องเที่ยวนั้น ดัชนีชี้วัดความสำคัญ ได้แก่ ความเข้มแข็งในการดำรงรักษาเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยว ความผูกพันต่อชุมชนท้องถิ่น และการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

2.4 คุณค่าทางวิทยาการและการศึกษาของทรัพยากรท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงลักษณะเด่นทางวิทยาการและการศึกษาของทรัพยากรท่องเที่ยว นั้น ดัชนีชี้วัดความสำคัญ ได้แก่ การเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ถึงลักษณะเด่นทางวิทยาการและการศึกษาจากทรัพยากรท่องเที่ยว กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และวิธีการเผยแพร่ความรู้

2.5 คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ของทรัพยากรท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงลักษณะเด่นเฉพาะทางด้านสุนทรียศาสตร์ของทรัพยากรท่องเที่ยว นั้น ดัชนีชี้วัดความสำคัญ ได้แก่ ความกลมกลืนและความงดงามของธรรมชาติ ความกลมกลืนและความงดงามด้านสถาปัตยกรรม ความกลมกลืนและความงดงามด้านศิลปวัฒนธรรม

3. ด้านความนิยมของทรัพยากรท่องเที่ยว ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

3.1 ความมีชื่อเสียงของทรัพยากรท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงการรู้จักอย่างกว้างขวางของนักท่องเที่ยวต่อทรัพยากรท่องเที่ยว นั้น ดัชนีชี้วัดความสำคัญ ได้แก่ ระดับความมีชื่อเสียงของทรัพยากรท่องเที่ยว การเผยแพร่ชื่อเสียงของทรัพยากรท่องเที่ยว

3.2 ความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวในทรัพยากรท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวชมทรัพยากรท่องเที่ยว นั้น ดัชนีชี้วัดความสำคัญ ได้แก่ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมในช่วงฤดูกาล จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมในช่วงนอกฤดูกาล

3.3 ภาพลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงความนึกคิดและคาดหวังของนักท่องเที่ยวต่อทรัพยากรท่องเที่ยว นั้น ดัชนีชี้วัดความสำคัญ ได้แก่ ภาพลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวในความนึกคิดและคาดหวังของนักท่องเที่ยว การเสริมสร้างทรัพยากรท่องเที่ยว

4. ด้านความปลอดภัยของทรัพยากรท่องเที่ยว ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ

4.1 การให้ข้อมูลด้านความปลอดภัยของทรัพยากรท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงข้อมูลและวิธีการให้ข้อมูลด้านความปลอดภัยของทรัพยากรท่องเที่ยว นั้น ดัชนีชี้วัดความสำคัญ ได้แก่ การให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับความปลอดภัยของทรัพยากรท่องเที่ยว วิธีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความปลอดภัยของทรัพยากรท่องเที่ยว

4.2 การป้องกันอุบัติเหตุในขณะเยี่ยมชมของทรัพยากรท่องเที่ยว นั้น โดยพิจารณาถึงมาตรการการป้องกันความปลอดภัยในขณะเยี่ยมชมของทรัพยากรท่องเที่ยว นั้น ดัชนีชี้วัดความสำคัญ ได้แก่ มีการติดตั้งป้ายและสัญญาณเตือนภัย มีอุปกรณ์และเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัย มีแผนป้องกันภัย

4.3 การป้องกันการโกงราคาค่าบริการของทรัพยากรท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงมาตรการการป้องกันการโกงราคาจากการให้บริการของทรัพยากรท่องเที่ยว นั้น ดัชนีชี้วัดความสำคัญ ได้แก่ มีการกำหนดมาตรฐานและราคาค่าบริการอย่างเหมาะสม มีการควบคุมตรวจสอบป้องกันการขึ้นราคาค่าบริการ มีมาตรการลงโทษผู้ฝ่าฝืน

4.4 การดูแลความปลอดภัยจากเจ้าหน้าที่ของทรัพยากรท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงจำนวนเจ้าหน้าที่และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยของทรัพยากรท่องเที่ยว นั้น ดัชนี

ชีวิตสำคัญ ได้แก่ จำนวนเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัย ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัย การพัฒนาและสร้างขวัญกำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัย

นอกจากนี้ ดร.ชนิ เอ็มพันธุ์ และเรณูภา รัชโน (2550, หน้า 2) ได้กล่าวถึงการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวว่าเป็นการบ่งชี้ความสามารถและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวทั้งเป็นการจัดลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ในกรณีที่มีแหล่งท่องเที่ยวกระจายอยู่ในพื้นที่ที่ต้องการพัฒนาเป็นจำนวนมาก แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงจะถูกจัดให้อยู่ในลำดับต้นของการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยว การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งหลักเกณฑ์ในการพิจารณาได้ 2 ประเด็นใหญ่ ได้แก่ (1) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวหรือศักยภาพของตัวแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจและสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว และ (2) ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว ในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวก สภาพการเข้าถึง สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และความเสี่ยงในปัจจุบัน

การกำหนดปัจจัยและตัวชี้วัดที่เหมาะสมเพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจะต้องครอบคลุมประเด็นของประเภทหรือรูปแบบการท่องเที่ยวของพื้นที่ให้มากที่สุด เพื่อนำไปสร้างเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวหรือรูปแบบการท่องเที่ยวแต่ละประเภทในพื้นที่ที่ต้องการได้เหมาะสมมากที่สุด โดยตัวชี้วัดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวมี 4 ปัจจัย ได้แก่

(1) ปัจจัยจุดดึงดูดหลักทางการท่องเที่ยว พิจารณาจากที่ตั้งและลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิตโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

(2) ปัจจัยประกอบ พิจารณาจากสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สภาพเศรษฐกิจ สังคมที่สะท้อนพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นและการรักษาสภาพแวดล้อม

(3) ปัจจัยสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก

(4) ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม

2. การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2551, หน้า 3-4) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบพื้นฐานสำหรับการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ไว้ 3 ด้าน ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

หมายถึง การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจหรือมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สามารถสร้างความประทับใจและความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ความโดดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ ความงดงามทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม รวมถึงความมีชื่อเสียงและความเป็นที่ยอมรับทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของคนในอดีต อีกทั้งศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

สำหรับองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย 8 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ (1) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ (2) หลักฐานทางโบราณคดี (3) ความเป็นเอกลักษณ์ของยุคสมัย (4) ความเป็นเอกลักษณ์ทางกายภาพของแหล่งประวัติศาสตร์ (5) ความสมบูรณ์และความสวยงามทางสถาปัตยกรรม (6) ความสมบูรณ์และความสวยงามทางศิลปกรรม (7) ความมีชื่อเสียงและความเป็นที่ยอมรับของแหล่งประวัติศาสตร์ (8) ความผูกพันต่อท้องถิ่น

2. ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ (1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (2) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว (3) ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว (4) ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งประวัติศาสตร์นั้นๆ ให้มีความสำคัญ และมีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว ตัวอย่าง เช่น แหล่งประวัติศาสตร์อาจมีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวสูง แต่มีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยว ส่งผลให้ศักยภาพในการจัดการด้านการท่องเที่ยวลดลงไปด้วย สำหรับศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1. ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน พิจารณาจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ไฟ ถนน ที่พัก ฯลฯ เพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และข้อจำกัดในการพัฒนาต่อไปในอนาคต

2. ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก พิจารณาจากการมีกลุ่มองค์กรทั้งภายในและภายนอกในระดับต่างๆ ให้การสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรสำหรับพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. ด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว

2. การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึก และการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของแหล่งประวัติศาสตร์แก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

3. การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิด พิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ที่จะมีความกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

เกณฑ์ประเมินด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ มี 2 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ (1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว (2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ (3) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว
2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ (1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว (2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก (4) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว (5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

เนื่องจากในงานวิจัยนี้เป็นการสำรวจเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำรอบเกาะเมืองอยุธยานั้นส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดในการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และหลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยว มาใช้เป็นเกณฑ์ในการสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในงานวิจัยเรื่องนี้

จากความหมายของทัศนคติที่ว่า ทัศนคติเป็นแนวโน้มการปฏิบัติของบุคคลที่มีต่อความคิดหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และจากแนวคิดที่ว่าทัศนคติเป็นปัจจัยที่ใช้ในการทำนายพฤติกรรมของบุคคลหรือนักท่องเที่ยวได้ ส่วนความตั้งใจเชิงพฤติกรรมถือเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งในการแสดงพฤติกรรมใดๆ ซึ่งเกิดจากการตัดสินใจของบุคคลที่เต็มใจหรือยินดีที่จะใช้ความพยายามในการแสดงพฤติกรรมนั้น (Park & Boo, 2010, p. 100) จึงนำไปสู่การศึกษาว่าปัจจัยทัศนคติต่อศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจะส่งผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำในอนาคตของนักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงสามารถนำมากำหนดเป็นสมมติฐานได้ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 3 ทัศนคติต่อศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวมีผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำในอนาคตในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมและความตั้งใจท่องเที่ยวในอนาคต

พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ถ้านักท่องเที่ยวมีทัศนคติที่ดีจากการไปท่องเที่ยวที่ใด หรือมีความประทับใจหรือพึงพอใจจากการทำกิจกรรมท่องเที่ยวอะไร จะส่งผลต่อแนวโน้มพฤติกรรมหรือความตั้งใจท่องเที่ยวในอนาคตของนักท่องเที่ยวนั้นได้โดยการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือทำกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นซ้ำอีก

1. พฤติกรรมการท่องเที่ยว

1.1 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Tourist behavior)/พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer behavior) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือกลุ่มในการจัดหา การเลือกสรร การซื้อ การใช้ และการจัดการภายหลังการบริโภคผลิตภัณฑ์/บริการ เพื่อตอบสนองความต้องการ โดยการตัดสินใจ

ของผู้บริโภคในช่วงเวลาหนึ่งๆ (Solomon, 2009, p. 3) หรือเป็นพฤติกรรมซึ่งบุคคลทำการค้นหา (Searching) การซื้อ (Purchasing) การใช้ (Using) การประเมินผล (Evaluating) และพฤติกรรมภายหลังการบริโภค (Disposing) ในผลิตภัณฑ์และบริการ โดยคาดว่าจะตอบสนองความต้องการของเขา (Schiffman & Kanuk, 2007, p. G-3) เป็นกระบวนการตัดสินใจและลักษณะกิจกรรมของแต่ละบุคคลเมื่อทำการประเมินผล (Evaluating) การได้รับ (Obtaining) การใช้ (Using) และพฤติกรรมภายหลังการบริโภค (Disposing) สินค้าและบริการ (Blackwell, Miniard & Engel, 2006, p. 735) ดังนั้นพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกซึ่งเป็นความต้องการด้านจิตวิทยา อันเกิดจากขั้นตอนการตัดสินใจในการท่องเที่ยวและการจัดการตามขั้นตอนของกระบวนการบริโภค โดย

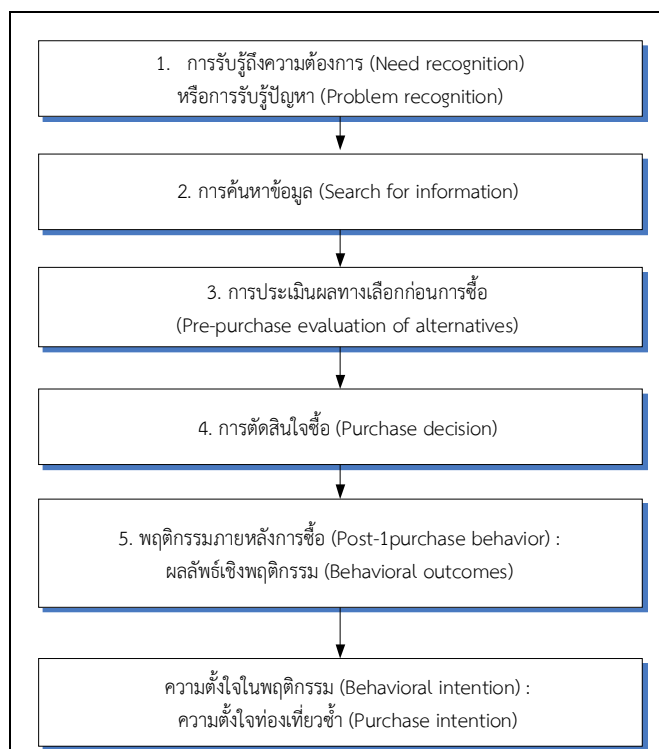
1.1.1 พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจะเกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจในการตัดสินใจว่าจะไปท่องเที่ยวหรือไม่ (Whether) ทำไมจึงไปท่องเที่ยว (Why) ท่องเที่ยวเมื่อใด (When) ท่องเที่ยวที่ไหน (Where) ท่องเที่ยวอย่างไร (How) ท่องเที่ยวบ่อยเท่าใด (How often) และใช้เวลาในการท่องเที่ยวนานเท่าใด (How long)

1.1.2 พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจะเกี่ยวข้องกับสินค้า บริการ กิจกรรม ประสบการณ์บุคคล และความคิด

การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคเป็นการศึกษาวิธีการที่แต่ละบุคคลตัดสินใจที่จะใช้ทรัพยากร (เงิน เวลา บุคลากร และอื่นๆ) เกี่ยวกับการบริโภคสินค้า ซึ่งนักการตลาดต้องศึกษาว่าสินค้าที่เขาจะเสนอขายนั้น ใครคือลูกค้า (Who?) ผู้บริโภคซื้ออะไร (What?) ทำไมจึงซื้อ (Why?) ซื้ออย่างไร (How?) ซื้อเมื่อไร (When?) ซื้อที่ไหน (Where?) ซื้อและใช้บ่อยครั้งเพียงใด (How often?) รวมทั้งศึกษาว่าใครมีอิทธิพลต่อการซื้อ (Who?) (Schiffman & Kanuk, 2007, p. G-3)

1.2 กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (Consumer Buying Decision Process) เป็นลำดับขั้นตอนในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค จากการสำรวจรายงานของผู้บริโภคจำนวนมากในกระบวนการซื้อพบว่า ผู้บริโภคผ่านกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ (1) การรับรู้ถึงความต้องการหรือการรับรู้ถึงปัญหา (2) การค้นหาข้อมูล (3) การประเมินผลทางเลือกก่อนการซื้อ (4) การตัดสินใจซื้อ (5) พฤติกรรมภายหลังการซื้อ ทั้งนี้ผู้บริโภคอาจจะข้ามหรือย้อนกลับไปเริ่มต้นขั้นตอนก่อนหน้านี้ก็ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการตัดสินใจซื้อเริ่มต้นก่อนการซื้อจริงๆ และมีผลกระทบหลังจากการซื้อด้วย

ในงานวิจัยเรื่องนี้จะไม่ได้มุ่งเน้น 4 ขั้นตอนแรก แต่จะมุ่งเน้นเฉพาะในขั้นที่ 5 คือ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวภายหลังการซื้อหรือการใช้บริการ (Post-Purchase Behavior) คือ ความตั้งใจท่องเที่ยวซ้ำ (Purchase Intention) ในแหล่งท่องเที่ยวเลยบแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในอนาคต ซึ่งถือว่าเป็นผลลัพธ์เชิงพฤติกรรม ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 โมเดลกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค
ที่มา (Blackwell, Miniard & Engel, 2006, p. 735)

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวภายหลังการซื้อหรือการใช้บริการ (Post-purchase behavior) : ผลลัพธ์เชิงพฤติกรรม (Behavioral outcomes) หรือความตั้งใจในพฤติกรรม (Behavioral intention) ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจะเกี่ยวข้องกับ

1. ค่าใช้จ่ายรวม (Total spending) เป็นค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นที่เกิดจากการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าของขวัญ ของฝาก ของที่ระลึก ค่าใช้จ่ายในกิจกรรมท่องเที่ยวและรายการบันเทิง เป็นต้น

2. จำนวนครั้งการท่องเที่ยวซ้ำ (Number of repeat visit) ถ้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีจำนวนครั้งในการท่องเที่ยวซ้ำสูงเนื่องจากใช้เวลาในการเดินทางไม่นาน

การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในงานวิจัยนี้จะใช้หลักพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer behavior) ทางการตลาด และทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม (Theory of planned behavior) ในการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเลียนแบบน้ำของนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ คือ พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเลียนแบบน้ำโดยทางเรือโดยทั่วไปของนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวเลียนแบบน้ำ เช่น ท่องเที่ยวด้วยตนเอง ท่องเที่ยวกับบริษัททัวร์ เป็นต้น จำนวนครั้งในการท่องเที่ยวเลียนแบบน้ำโดยทางเรือในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเลียนแบบน้ำ และสถานที่ท่องเที่ยวเลียนแบบน้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่นักท่องเที่ยวได้ไปท่องเที่ยว

2. ความตั้งใจท่องเที่ยวในอนาคต

ความตั้งใจ (Intentions) เป็นความคาดหวังของบุคคลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงหรือเป็นโอกาสที่จะปฏิบัติ ซึ่งสามารถพยากรณ์พฤติกรรมได้ดีที่สุด (Hsu & Crotts, 2006, p. 281) เป็นแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางท่องเที่ยวในอนาคต ซึ่งความตั้งใจจะส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวในอนาคตของนักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวที่ตัดสินใจเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวใดเป็นครั้งแรกจะค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อทำความรู้จักกับสถานที่ท่องเที่ยวนั้น เช่น แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในบริเวณนั้น กิจกรรมการท่องเที่ยว และที่พัก ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวซ้ำในสถานที่เดิมหรือทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเดิม เนื่องจากได้รับประสบการณ์ในอดีตที่ดีจากแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้น (Chen & Gursoy, 2000, p. 195) ดังนั้นความตั้งใจท่องเที่ยวในอนาคตหรือแนวโน้มการท่องเที่ยวซ้ำจึงเป็นผลมาจากทัศนคติและความพึงพอใจจากประสบการณ์ในอดีต

ทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรมของ Ajzen's (Theory of planned behavior : TPB) Ajzen (2006, pp. 1-2) ได้สรุปทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม ดังนี้

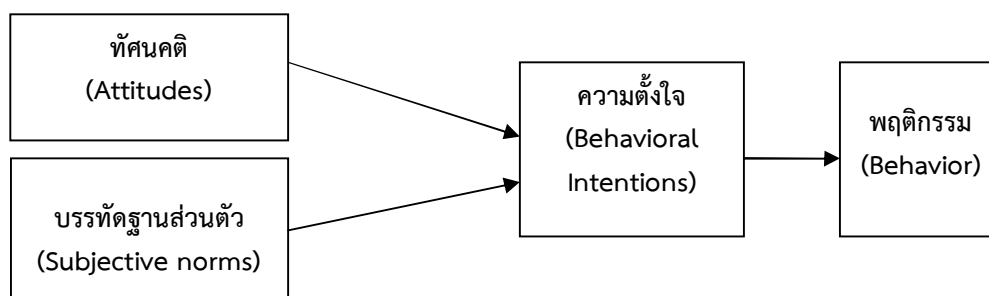
1. ทัศนคติต่อพฤติกรรม (Attitude toward behavior) เป็นความเชื่อเกี่ยวกับผลลัพธ์ของพฤติกรรมและการประเมินผลลัพธ์ของพฤติกรรม

ทัศนคติ (Attitude) ประกอบด้วย ความเชื่อถือด้านพฤติกรรม (Behavioral beliefs) มีผลต่อทัศนคติด้านพฤติกรรม (Attitude toward the behavior) มีผลต่อความตั้งใจซื้อ (Intention) และมีผลต่อพฤติกรรม (Behavior)

2. บรรทัดฐานส่วนตัว (Subjective Norms) เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังที่เป็นบรรทัดฐานจากบุคคลอื่นและแรงจูงใจจากความคาดหวังเหล่านั้น [ประกอบด้วยความเชื่อถือที่เป็นบรรทัดฐาน (Normative Beliefs) มีผลต่อบรรทัดฐานส่วนตัว (Subjective Norm)] มีผลต่อความตั้งใจซื้อ (Intention) และมีผลต่อพฤติกรรม (Behavior)

ในการเชื่อมโยงทัศนคติต่อพฤติกรรมและบรรทัดฐานส่วนบุคคลจะนำไปสู่การกำหนดความตั้งใจในพฤติกรรม กล่าวคือ ถ้ามีทัศนคติที่ดีมากขึ้นและมีบรรทัดฐานส่วนตัวมากขึ้นก็จะมีอิทธิพลต่อความตั้งใจของบุคคลที่จะมีพฤติกรรมมากขึ้นด้วย

ฟรานซิส และคณะ (Francis et al., 2004, pp. 7-9) ได้สรุปทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรมเพื่อพยากรณ์ถึงความตั้งใจที่จะทำบางสิ่ง ดังนี้ (1) บุคคลมีความชอบต่อการทำสิ่งนั้นหรือไม่ในเป็นการวัดทัศนคติ (Attitude) (2) บุคคลรู้สึกต่อแรงกดดันด้านสังคมที่จะทำสิ่งนั้นอย่างไรเป็นบรรทัดฐานส่วนตัว (Subjective Norm) เขาได้เสนอโมเดลที่เกี่ยวกับการทำงานของมนุษย์ซึ่งพยากรณ์การเกิดขึ้นของพฤติกรรม โมเดลนี้ประกอบด้วยตัวแปร 2 ประการเพื่อพิจารณาความตั้งใจในพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 ทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม
ที่มา (Ajzen, 2006, p. 2)

สำหรับในงานวิจัยเรื่องนี้จะได้นำแนวคิดเรื่องพฤติกรรมมาวัดทัศนคติต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว และทัศนคติต่อศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเปรียบแม่น้ำที่ส่งผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเปรียบแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในอนาคต ซึ่งจากทฤษฎีพฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของบุคคลจะนำไปสู่การกำหนดความตั้งใจในพฤติกรรมในอนาคตได้ ดังนั้นจึงสามารถกำหนดสมมติฐานได้ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวเปรียบแม่น้ำมีผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเปรียบแม่น้ำในอนาคตในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะประกอบไปด้วยนักท่องเที่ยวที่มีคุณลักษณะต่างๆ เดินทางเข้าไปท่องเที่ยว ซึ่งคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันทั้งด้านเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา หรือรายได้ อาจส่งผลต่อพฤติกรรมในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันได้ เช่นเดียวกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่นักการตลาดให้ความสนใจศึกษาเพื่อใช้กำหนดส่วนตลาดที่สำคัญ และนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงานที่สามารถตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่มเป้าหมาย

การแบ่งส่วนตลาด (Segmentation) เป็นการแบ่งตลาดออกเป็นตลาดย่อยหรือส่วนตลาดตามลักษณะความต้องการหรือลักษณะเฉพาะอย่างใดคล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจจะกำหนดส่วนตลาดใดส่วนตลาดหนึ่งหรือหลายส่วนตลาดหรือทั้งหมดเป็นตลาดเป้าหมาย แล้วนำเสนอผลิตภัณฑ์และส่วนประสมการตลาดในแต่ละตลาดเป้าหมายนั้นอย่างเหมาะสม (Kotler & Keller, 2009, p. 248) ในงานวิจัยนี้จะได้นำเกณฑ์การแบ่งส่วนตลาดของผู้บริโภคมาใช้เป็นแนวทางในการแบ่งส่วนตลาดหรือกลุ่มของนักท่องเที่ยวดังนี้

1. การแบ่งส่วนตลาดตามลักษณะประชากรศาสตร์ (Demographic segmentation) เป็นการแบ่งส่วนตลาดออกเป็นกลุ่มโดยถือเกณฑ์ตัวแปรเช่น เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา

อาชีพ รายได้ และประเทศที่พำนัก ของนักท่องเที่ยว ซึ่งแต่ละปัจจัยจะส่งผลถึงพฤติกรรมการเดินทาง และการเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ดังนี้

1.1 เพศ (Gender) โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวชายจะเป็นกลุ่มที่มีการเดินทางมากกว่า นักท่องเที่ยวหญิง โดยสามารถเดินทางได้ทั้งตามลำพังหรือเดินทางเป็นกลุ่ม และสามารถทำกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายได้มากกว่า ในขณะที่นักท่องเที่ยวหญิงมักเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัยและสามารถเดินทางได้สะดวก

1.2 อายุ (Age) ผู้บริโภคที่มีอายุต่างกันจะมีความชอบ รสนิยม ความต้องการ พฤติกรรม และขีดความสามารถแตกต่างกันโดยความต้องการของผู้บริโภคจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัย (Kotler & Keller, 2009, p. 256) ตัวอย่างผลการวิจัย (ปณิศา มีจินดา และคณะ, 2551) พบว่า กลุ่มที่มีความรักดีต่อการท่องเที่ยวสูงสุดคือกลุ่มที่มีอายุ 55 ปีขึ้นไป

โดย ฉันทิช วรรณธอม (2552, หน้า 63) ได้กล่าวว่าบุคคลที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน จะมีความสามารถในการเดินทางได้แตกต่างกันดังนี้

(1) กลุ่มวัยเด็ก ช่วงอายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นกลุ่มที่จะเดินทางท่องเที่ยวกับพ่อแม่หรือสถานศึกษาที่จัดให้มีการทัศนศึกษานอกสถานที่

(2) กลุ่มวัยรุ่น ช่วงอายุ 15-24 ปี เป็นวัยที่กำลังศึกษาอยู่หรือเพิ่งจบการศึกษาจึงยังไม่มีทุนทรัพย์ในการเดินทางด้วยตนเอง ส่วนใหญ่จึงมักเดินทางท่องเที่ยวกับพ่อแม่หรือสถานศึกษา ทั้งกลุ่มวัยเด็กและกลุ่มวัยรุ่นเป็นกลุ่มตลาดที่น่าส่งเสริมแม้ว่าจะเป็นกลุ่มที่คาดหวังรายได้ทางการท่องเที่ยวได้น้อยก็ตาม แต่พวกเขาอาจกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวอีกครั้งและกลายเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในอนาคต

(3) กลุ่มวัยทำงานตอนต้น ช่วงอายุ 25-34 ปี เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการใช้จ่ายเงินได้สูง เพราะมีรายได้เป็นของตนเองแล้ว เป็นวัยที่จริงจังในการสร้างประสบการณ์ชีวิตด้วยการหาโอกาสเดินทางท่องเที่ยว ลักษณะกิจกรรมที่เลือกก็สามารถทำได้หลากหลาย โดยส่วนใหญ่พบว่ากลุ่มวัยนี้จะมีการเดินทางท่องเที่ยวมากกว่ากลุ่มอื่นๆ

(4) กลุ่มวัยทำงานตอนกลางและตอนปลาย ช่วงอายุ 35-44 ปี และ 45-54 ปี เป็นวัยที่มีโอกาสในการเดินทางมากกว่าทุกวัยตามภาระหน้าที่การงานที่ได้รับผิดชอบมากขึ้น ประกอบกับมีฐานะและการเงินที่ค่อนข้างมั่นคงแล้ว การเดินทางในวัยนี้จึงเป็นส่วนเสริมให้ชีวิตมีสีสัน

(5) กลุ่มวัยเกษียณ ช่วงอายุ 55 ปีขึ้นไป กลุ่มนี้หากมีโอกาสได้เดินทางท่องเที่ยวก็จะมีวันพักผ่อนนานกว่ากลุ่มวัยอื่นๆ เพราะไม่มีภาระการงานที่ต้องรับผิดชอบแล้ว

1.3 สถานภาพ (Status) กลุ่มคนโสดมีโอกาสในการเดินทางได้บ่อยครั้งและพักได้ยาวนานกว่ากลุ่มที่แต่งงานแล้ว เนื่องจากสามารถตัดสินใจได้โดยลำพังและไม่มีภาระทางครอบครัวที่จะต้องดูแลมาก ในขณะที่กลุ่มที่แต่งงานแล้วก็อาจจะเดินทางน้อยลง หากจะมีการเดินทางก็จะไปเป็นครอบครัว

1.4 ระดับการศึกษา (Education level) ผู้บริโภคที่มีระดับการศึกษาต่างกันจะมีพฤติกรรมต่างกัน เนื่องจากระดับการศึกษาที่สูงขึ้นเป็นสิ่งที่ชี้สถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้น และยังเป็นตัวชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจ/หรือรายได้ที่มากขึ้น เนื่องจากผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี โดยทั่วไปจะมีขีดความสามารถในการสร้างรายได้ สูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญา

ตรี เนื่องจากรายได้เป็นตัวชี้อำนาจซื้อของผู้บริโภค เมื่อมีรายได้มากขึ้น ก็จะมีอำนาจซื้อมากขึ้นด้วย (Pindyck & Rubinfeld, 2005, pp. 110-113)

1.5 อาชีพ (Occupation) อาชีพของแต่ละบุคคลจะนำไปสู่ความจำเป็นและความต้องการสินค้าและบริการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละอาชีพจะมีอิทธิพลต่อการสร้างรายได้ที่ต่างกัน และรายได้เป็นสิ่งชี้อำนาจซื้อของผู้บริโภค ดังนั้นอาชีพที่สามารถทำรายได้สูงกว่าก็จะมีอำนาจซื้อมากกว่า (Pindyck & Rubinfeld, 2005, p. 110) นอกจากนี้หน้าที่การงานบางกลุ่มหรือบางอาชีพก็ทำให้ต้องเดินทางไปติดต่องานบ่อยครั้ง เช่น อาชีพในกลุ่มระดับผู้บริหาร กลุ่มนักวิชาชีพเฉพาะตัวแทนขาย เป็นต้น

1.6 รายได้ (Income) ผู้บริโภคที่มีรายได้ต่างกันจะมีความต้องการซื้อต่างกัน ตามทฤษฎีอุปสงค์ต่อรายได้ (Income demand) กล่าวว่า เมื่อบุคคลมีรายได้มากขึ้นจะใช้จ่ายมากขึ้นเพราะมีอำนาจซื้อมากขึ้น (Pindyck & Rubinfeld, 2005, p. 110) ดังนั้นรายได้ของคนย่อมเป็นเครื่องกำหนดความต้องการ ตลอดจนความคิดเห็นของคนเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และรายได้ยังเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจ (Economic Circumstances) โอกาสทางเศรษฐกิจของบุคคลจะมีผลกระทบต่อสินค้าและบริการที่พวกเขาจะตัดสินใจซื้อ

1.7 ภูมิศาสตร์ (Geographic) หรือถิ่นที่พำนัก แนวคิดนี้ยึดหลักว่าบุคคลที่อาศัยอยู่ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกันจะมีความจำเป็นและความต้องการที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะแตกต่างกับบุคคลที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นอื่นซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์แตกต่างกัน (Etzel, Walker & Stanton, 2008, pp. 146-147) ตัวอย่าง กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่มาจากจังหวัดใกล้เคียง และกรุงเทพมหานคร

2. การแบ่งส่วนตลาดตามลักษณะด้านสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural segmentation) เป็นการแบ่งส่วนการตลาดโดยถือเกณฑ์ลักษณะด้านสังคมร่วมกับเกณฑ์วัฒนธรรม (มนุษย์วิทยา) ในโดยจะเกี่ยวข้องกับค่านิยมในวัฒนธรรม ความเชื่อถือ ค่านิยม และประเพณีของแต่ละวัฒนธรรม และวัฒนธรรมกลุ่มย่อย ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมการซื้อ (Schiffman & Kanuk, 2007, pp. 46-47) หรือมีผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เนื่องจากกลุ่มนักท่องเที่ยวจะมีความแตกต่างด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะส่งผลต่อค่านิยม ความเชื่อถือ และประเพณีและกิจกรรมต่างๆ ในการท่องเที่ยว เช่น พุทธศาสนิกชนจะนิยมท่องเที่ยววัด และมีกิจกรรมทำบุญ และร่วมกิจกรรมทางศาสนา

3. การแบ่งส่วนตลาดตามลักษณะจิตนิสัย (Psychographic segmentation) โดยถือชั้นของสังคม ค่านิยม รูปแบบการดำรงชีวิต และลักษณะบุคลิกภาพ ซึ่งลักษณะจิตนิสัยจะส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ (Solomon, 2009, p. 33) กล่าวคือ ชั้นของสังคมแสดงถึงอันดับการยอมรับในสังคม โดยถือเกณฑ์อำนาจและความภาคภูมิใจ (Assael, 2004, p. 244) ค่านิยมของบุคคลส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคล ค่านิยมมีบทบาทสำคัญมากต่อพฤติกรรมผู้บริโภค เนื่องจากผู้บริโภคเชื่อมั่นว่าการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่นิยมจะทำให้เขาสามารถบรรลุเป้าหมายที่เป็นค่านิยมของเขา เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์บางชนิดจะทำให้เขาเป็นที่ยอมรับและยกย่องในสังคมได้ (Solomon, 2009, p. 173) รูปแบบการดำรงชีวิตของคนในเมือง และคนชนบท จะมีรูปแบบการดำรงชีวิตที่ต่างกัน โดยมีกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นที่ต่างกัน (Schiffman & Kanuk, 2007, p. 50) ดังนั้นแต่ละรายจะมีค่านิยม มีกิจกรรม มีความสนใจ และมีความต้องการด้านจิตวิทยาที่ต่างกัน

ในงานวิจัยเรื่องนี้จะนำแนวคิดการแบ่งส่วนตลาดตามลักษณะประชากรศาสตร์มาใช้ในการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว เพื่อค้นหาความแตกต่างของความตั้งใจท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำในอนาคตในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งสามารถกำหนดสมมติฐานได้ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 4 นักท่องเที่ยวที่มีข้อมูลส่วนบุคคลต่างกันมีความตั้งใจท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำในอนาคตในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

การดำเนินงานต่างๆ จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม การท่องเที่ยวก็เช่นเดียวกัน จำเป็นต้องมีการวางแผนในการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง โดยมีภาครัฐเป็นแกนนำในการประสานความร่วมมือจากภาคเอกชนและชุมชนในพื้นที่

1. การบริหารหรือการจัดการ

การบริหารหรือการจัดการ (Management) เป็นการประสานงานและควบคุมกิจกรรม การปฏิบัติงานหรือกิจกรรมของบุคคลอื่นให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Robins & Coulter, 2009, p. 573) หรือเป็นการดำเนินงานตามเป้าหมายขององค์การให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการประสานงานกันของบุคคลผ่านการวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุมทรัพยากรขององค์การ (Kinicki & Williams, 2009, p. G10) ทั้งนี้คำว่า การบริหาร มักใช้สำหรับการบริหารงานระดับสูงโดยเน้นที่การกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ และแผนงาน ซึ่งเป็นคำที่นิยมใช้ในหน่วยงานราชการ ส่วนคำว่า การจัดการ มักใช้สำหรับการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบาย กลยุทธ์ หรือแผนงานที่วางไว้ ซึ่งเป็นคำที่นิยมใช้ในองค์กรธุรกิจ ดังนั้นในงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยจึงขอใช้คำว่า การบริหารจัดการ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับทั้งกลุ่มหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มผู้ประกอบการภาคเอกชน

2. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยว

การพัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวภายใต้บริบทของพื้นที่ จะมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา ซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กันเป็นระบบและต่างก็มีประโยชน์ซึ่งกันและกัน แต่ละภาคส่วนต้องมีเป้าหมายเพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว ให้เกิดความประทับใจอยากเดินทางมาท่องเที่ยวซ้ำและบอกต่อๆ กัน โดยนอกจากจะขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วยังมีกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องอีกหลายประเภททั้งด้านการให้บริการโปรแกรมการท่องเที่ยว การขนส่ง การคมนาคม การให้บริการที่พัก ร้านอาหาร สิ่งอำนวยความสะดวก ฯลฯ ในการพัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวจะต้องพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ (ธีระ เจียสกุล, 2553 หน้า 36) ดังนี้

- (1) ส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทั้งทางธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- (2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อรองรับการขยายตัวของการพัฒนากการท่องเที่ยว
- (3) ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม
- (4) พัฒนากการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวก
- (5) ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนากการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงหลักการอนุรักษ์

การบริหารจัดการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ (1) การบริหารจัดการภายในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก เป็นการบริหารจัดการภายในขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวกเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการดำเนินงาน โดยมีองค์ประกอบหลักคือ บุคลากร งบประมาณ วัสดุหรืออุปกรณ์ต่างๆ (2) การบริหารจัดการภายนอกอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก เป็นการบริหารจัดการระหว่างบริษัทหรือองค์กรที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวกกับนักท่องเที่ยว ซึ่งต้องใช้แนวคิดด้านการตลาดเข้ามาช่วยเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวกเกิดความสนใจและเกิดพฤติกรรมการซื้อหรือใช้บริการสินค้าทางการท่องเที่ยวก หรือเกิดความต้องการท่องเที่ยวกซ้ำในอนาคต ในปัจจุบันได้มีแหล่งที่ท่องเที่ยวกใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวกเหล่านั้นจะต้องให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับจำนวนและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวกด้วย ซึ่งการบริหารจัดการในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวกจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวกนั้นประสบความสำเร็จ

ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวกและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย (2549, หน้า 27-28) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวกในส่วนของกระบวนการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวกว่า จะเอื้อให้เกิดการกระตุ้นปัจจัยนำเข้าให้มาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในนโยบายอย่างหลากหลาย โดยผลของการตัดสินใจจะกระทบต่อการพัฒนากการท่องเที่ยวอย่างหลากหลายเช่นกัน องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ชุมชน และนักท่องเที่ยวต่างมีบทบาทสำคัญต่อการวางแผนและพัฒนากการท่องเที่ยว ในแต่ละกรณีจะมีมุมมองเฉพาะต่อการพัฒนากการท่องเที่ยว ความต้องการการวางแผนการท่องเที่ยวกของชุมชนในเรื่องประโยชน์สาธารณะ สำหรับภาคเอกชนทำหน้าที่หลักคือการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการสำหรับนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันก็แสวงหาผลกำไรจากการลงทุนอย่างเต็มที่ ภาคเอกชนจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้นความสามารถในด้านการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชนนั้นอาจสร้างสรรค์การพัฒนากการท่องเที่ยวให้ก้าวหน้าไปไกลกว่าสิ่งที่กำหนดไว้ในแผนการท่องเที่ยวกเสียอีก อย่างไรก็ตามแผนการท่องเที่ยวกที่เป็นทางการควรเป็นแผนที่มีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะสามารถตอบสนองต่อนวัตกรรมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องตอบสนองต่อความนิยมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป

องค์การการท่องเที่ยวกโลก (World Tourism Organization หรือ UNWTO) ได้อธิบายบทบาทที่ชัดเจนของภาครัฐและเอกชนบนหลักการที่ว่า รัฐบาลไม่ควรดำเนินการในกิจกรรมที่ภาคเอกชนสามารถทำเองได้และเต็มใจที่จะทำ อย่างไรก็ตามในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่หลายโครงการภาคเอกชนและภาครัฐอาจดำเนินการร่วมกันได้ในลักษณะภาคีหุ้นส่วน สำหรับภาคีความร่วมมืออื่นๆ

ก็สามารถพัฒนาขึ้นได้ ในกรณีที่รัฐบาลดำเนินการช่วยเหลือเจ้าของที่ดินท้องถิ่นให้เริ่มกิจกรรมของตัวเองได้ และท้ายที่สุดก็สามารถบริหารจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ เอง

ทัศนคติของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการวางแผนการท่องเที่ยวจะมีความแตกต่างจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ความสนใจของนักท่องเที่ยวมักจะมองข้ามในเรื่องการตัดสินใจอย่างเป็นอิสระต่างๆ ของรัฐบาลและของภาคเอกชน นักท่องเที่ยวจะสนใจในเรื่องของประสบการณ์ที่จะได้รับการเดินทางท่องเที่ยวเท่านั้น

นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว และชุมชนก็เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเช่นเดียวกัน โดยในส่วนของนักท่องเที่ยวควรตระหนักถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในด้านสถานที่ท่องเที่ยวและด้านชุมชนเจ้าบ้านที่มีการท่องเที่ยว รวมถึงความคาดหวังที่สูงขึ้นของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่แสวงหาคุณภาพการท่องเที่ยวที่สูงขึ้นและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าพึงพอใจมากยิ่งขึ้น แนวโน้มเหล่านี้สามารถจะก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องหากการพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ยั่งยืน เพื่อที่จะเป็นหลักประกันว่าทั้งนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่นจะมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี รวมถึงประโยชน์ด้านอื่นๆ ที่จะตามมาจากการพัฒนาที่เหมาะสม ทั้งในเรื่องของการติดต่อ สื่อสาร การศึกษาและโอกาสต่างๆ ที่การท่องเที่ยวสามารถนำมาสู่ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว

หากการท่องเที่ยวขาดการบริหารจัดการที่ดีจะส่งผลให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อชุมชนเจ้าของพื้นที่และต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว อันจะนำมาซึ่งความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันระหว่างชุมชน นักท่องเที่ยว และนักลงทุน ตลอดจนความเสียหายในด้านอื่นๆ อาทิ สภาพภูมิทัศน์ที่เสื่อมโทรมจากการใช้งานอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน ความแออัด ปัญหาจราจร เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไปในทิศทางใดนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาถึงยุทธศาสตร์ที่หน่วยงานภาครัฐในระดับประเทศหรือระดับท้องถิ่นได้กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันของแนวทางการดำเนินงานและประสบความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวม

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทย

ประเด็นที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการกำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มด้านการท่องเที่ยว สามารถแก้ไขปัญหาค้นหาการท่องเที่ยว วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะยาวสู่ความยั่งยืน และนำมาซึ่งรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ มี 5 ประการ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554, หน้า 22-23) คือ

1. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและปรับปรุงระบบโลจิสติกส์ และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว การสร้างโครงข่ายเส้นทางคมนาคมและระบบเชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค เพื่อเตรียมความพร้อมประเทศให้มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งให้เอื้ออำนวยความสะดวกแก่คนทุกกลุ่ม (Tourism for All)

2. การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมให้มีความสมบูรณ์ดังเดิม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนการพัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะของกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรอง และยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานในระดับสากล และสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีคุณภาพมาตรฐาน และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวได้

3. การพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กิจกรรม นวัตกรรมและมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว การป้องกันและรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว การเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อเสริมสร้างโอกาสและแรงจูงใจเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุนด้านการท่องเที่ยว ให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้

4. การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นเผยแพร่ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว สร้างสภาพแวดล้อมและพัฒนาระบบสนับสนุนการตลาดท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวรับรู้และเข้าใจในภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ สร้างความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ สร้างกระแสการรับรู้ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าการท่องเที่ยว การดำเนินการตลาดเชิงรุกเพื่อประชาสัมพันธ์จัดงาน และจัดงานแสดงต่างๆ (Event) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น มีการใช้จ่ายมากขึ้น และสร้างกระแส การท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น โดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

5. การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการสร้างและพัฒนากลไกในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวมีเอกภาพ มีการบูรณาการร่วมกัน ลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมการบริหารจัดการในทุกระดับ ซึ่งจากประเด็นความสำคัญดังกล่าวข้างต้นได้มีความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2554, หน้า 26-27) ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว

มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในด้านการท่องเที่ยวที่อาจส่งผลกระทบต่อศักยภาพการท่องเที่ยวของประเทศไทยลดลง โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ ได้แก่ ระบบโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ และรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่อาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

มุ่งเน้นการขยายตัวของการท่องเที่ยวโดยเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวหรือการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวในขณะที่การรองรับขยายไปไม่ทัน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยมีความเสื่อมโทรม

ยุทธศาสตร์นี้จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีทิศทาง ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อป้องกันการใช้ประโยชน์มากเกินไปการกำหนดมาตรการในการแก้ไขภาวะเบียดและข้อบังคับต่างๆ ให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยสามารถมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว

มุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่องครบวงจร ความพร้อมของภาคบริการและการท่องเที่ยว แม้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกและความไม่สงบภายในประเทศ แต่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศประเทศไทยยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมและสปาที่มีมาตรฐานสูง บริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขยายตัวอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้มีบทบาทมากขึ้นในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว

มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวรับรู้และเข้าใจในภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศสร้างความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย โดยการดำเนินการตลาดเชิงรุกเพื่อประชาสัมพันธ์ในการจัดงานระดับโลก/ภูมิภาคเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าประเทศ จัดงานแสดงต่างๆ (Event) เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวไทยผ่านสื่อต่างๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้นมีการใช้จ่ายมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

โครงสร้างการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัด และประเทศ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชน และการปกครองส่วนท้องถิ่น ขณะที่หน่วยงานระดับพื้นที่ เช่น จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนขาดความรู้ด้านการจัดการภูมิทัศน์และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนากลไกในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นแนวทางในการบูรณาการการทำงานร่วมกันกำหนดภารกิจขอบเขตของงานการพัฒนาให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพื้นที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสามารถนำประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวนี้ไปเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ต่างๆ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนในท้องถิ่นได้อย่างสมดุลและยั่งยืนต่อไป

2. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำ

ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น กรณีที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั่วไปที่ไม่ได้เจาะจงว่าเป็นการท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำ ตัวแหล่งท่องเที่ยวเองต้องมีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

โดยการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่ดี เสริมแต่งหรือต่อยอดจากของเดิมที่มีอยู่ เพื่อไม่ให้สินค้าท่องเที่ยว นั้นหมดสภาพจนไม่สามารถขายหรือดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมได้อีกต่อไป

สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์ (2549, หน้า 81-82) ได้กล่าวถึงการพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้การท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นยังคงศักยภาพได้นั้น มีแนวทางการพัฒนาใน 4 รูปแบบ คือ

แนวทางที่ 1 การเพิ่มสีสันเพื่อสนองตลาดเดิม ตัวอย่างเช่น สวนสัตว์จังหวัดเชียงใหม่ ปกติคนอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่และนักท่องเที่ยวต่างถิ่นที่มีความตั้งใจจะเดินทางไปเชียงใหม่ เพื่อไปเที่ยวสวนสัตว์มีไม่มากนัก แต่เมื่อสวนสัตว์เชียงใหม่ได้นำหมีแพนด้าชื่อช่วงช่วงและหลินฮุ่ยมาจากประเทศจีน มีการสร้างห้องติดแอร์ให้อยู่ มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รู้กันอย่างแพร่หลาย แพนด้าช่วงช่วงและหลินฮุ่ยจึงเป็นตัวช่วยเพิ่มสีสันให้สวนสัตว์เชียงใหม่เป็นอย่างดี ทำให้สวนสัตว์เชียงใหม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปอย่างกว้างขวางมากกว่าเดิม

แนวทางที่ 2 สร้างสินค้าใหม่เพื่อสนองตลาดใหม่ ตัวอย่างเช่น บึงฉวาก จังหวัดสุพรรณบุรี ในระยะแรกที่เปิดดำเนินการบึงฉวากก็เป็นเพียงแหล่งท่องเที่ยวที่ธรรมดา แต่บึงฉวากในปัจจุบันได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและมีชื่อเสียงของจังหวัด กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนที่ประกอบด้วย สวนนก สวนเสือ บ่อจระเข้ และศูนย์เพาะพันธุ์ไม้ปลอดสารพิษ จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวจากกรุงเทพฯ และจังหวัดอื่นๆ ไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในวันหยุดสุดสัปดาห์

แนวทางที่ 3 ปรับแก้ไขสินค้าให้ดีขึ้นเพื่อตลาดเดิม ตัวอย่างเช่น น้ำตกนางรอง จังหวัดนครนายก เคยเป็นน้ำตกที่รู้จักกันมานานแต่ในช่วงหลังมีจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงไปมาก ร้านค้าและร้านอาหารที่มีอยู่จำนวนมากแต่ไม่มีความเป็นระเบียบ สกปรก ไม่มีที่จอดรถ การจัดระเบียบพื้นที่ใช้สอยไม่ดี เมื่อนักท่องเที่ยวไปเที่ยวแล้วเห็นสภาพดังกล่าวก็เกิดความไม่ประทับใจ จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้มีสภาพดีขึ้น เช่น ก่อสร้างร้านค้าขายของใหม่ จัดที่จอดรถ ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม ทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวในระยะหลังมีความประทับใจมากขึ้น ส่งผลให้มีคนเดินทางไปเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

แนวทางที่ 4 เพิ่มต่อยอดเพื่อสนองตลาดใหม่ ตัวอย่างเช่น แหลมเสด็จ อ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี เป็นชายหาดที่มีความสวยงามและมีบรรยากาศที่เงียบสงบ ร่มรื่นด้วยลมทะเลและพันธุ์ไม้ชายหาดนานาชนิด เหมาะสำหรับการมาตั้งแคมป์พักผ่อน และในบริเวณนี้ยังเป็นที่ตั้งของสถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำเฉลิมพระเกียรติ มีการจัดแสดงพันธุ์ปลาน้ำเค็มที่มีถิ่นอาศัยอยู่ในบริเวณอ่าวคุ้งกระเบน เช่น ปลาเก๋า ปลากระพง ปลาผีเสื้อ ปลาสินสมุทร เป็นต้น

สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นการประสานบทบาทและหน้าที่ขององค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางน้ำเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลการพัฒนาเป็นรูปแบบ หรือระบบที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในส่วนต่างๆ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว ขององค์กรของรัฐ ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว และตัวนักท่องเที่ยวเอง องค์ประกอบเหล่านี้มีบทบาทในตัวเองซึ่งในแต่ละบทบาทจะมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ กล่าวคือ ผู้ประกอบการจัดนำเที่ยวนำเอาทรัพยากรท่องเที่ยว หรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่มาเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวในรูปบริการต่างๆ ในขณะที่นักท่องเที่ยวเป็นผู้บริโภคบริการของผู้ประกอบการจัดนำเที่ยว และจ่ายค่าบริการตอบแทนให้ ในส่วนองค์กรของรัฐจะทำหน้าที่ควบคุมและสนับสนุนให้การท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวกและคล่องตัว เช่น การออกกฎหมาย

ควบคุมเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย การสนับสนุนทางด้านบริการพื้นฐานต่างๆ การประชาสัมพันธ์ และการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นต้น ชุมชนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่สำคัญอีกองค์กรหนึ่งที่เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการวางแผนในการควบคุม ดูแลสภาพแวดล้อม และการบริการ ภายในสถานที่ท่องเที่ยว รวมทั้งวัฒนธรรมและสังคมภายในชุมชนของตน เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนา การท่องเที่ยว ทางน้ำจะต้องพัฒนาแต่ละองค์ประกอบไปพร้อมๆ กันเป็นองค์รวม และการพัฒนานั้นต้องสัมพันธ์กันเป็นระบบเพื่อก่อให้เกิดผลอย่างจริงจัง และสอดคล้องกับความเป็นจริง ดังนั้นกรอบของการพัฒนา การท่องเที่ยวทางน้ำในแนวทางยั่งยืนจะเกิดจากการพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ (ศรายุทธ์ ผลโพธิ์, 2549, หน้า 47-48) ดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว ต้องดำรงอยู่ในสภาพที่ดีมีการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมไม่เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม สามารถสืบทอดให้คนรุ่นต่อไปได้ และสามารถใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน
2. ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ต้องมีการพัฒนาการบริหาร การบริการและพัฒนาบุคลากรให้รองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว
3. องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องสนับสนุนและเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกด้าน
4. ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลควบคุมการท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงท้องถิ่นกับหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการท่องเที่ยวระดับต่างๆ
5. นักท่องเที่ยวพึงพอใจมากที่สุด อันเกิดจากการบริการที่ดี ประกอบด้วย ความสะอาด (Sanitation) ความปลอดภัย (Safety) และสร้างความประทับใจ (Satisfaction) แก่นักท่องเที่ยวซึ่งจะช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวอีก

การพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำจะสำเร็จ ลุล่วงไปได้นั้นจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับแผนและนโยบายระดับชาติในปัจจุบัน โดยแผนและนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ผ่านมา นั้น รัฐบาลได้มองเห็นความสำคัญและเริ่มบรรจุเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 4 เป็นต้นมา ถึงแม้จะมีการส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง แต่ส่วนใหญ่แผนและนโยบายที่ผ่านมาเน้นเน้นในการเพิ่มรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยว จากการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้มากขึ้น เพิ่มตลาดการท่องเที่ยวแห่งใหม่ รมรณรงค์ให้คนไทยเที่ยวในประเทศ และเพิ่มแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ให้มากขึ้น รวมทั้งการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค สาธารณูปการ เพื่อรองรับการท่องเที่ยว ส่งผลให้ประเทศไทยมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจที่ดีขึ้น แต่ผลที่ตามมาคือความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุดิบในด้านการท่องเที่ยว ปัญหาทางสังคมที่เกิดจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมของตะวันตกที่มีต่อสังคมในพื้นที่ท่องเที่ยว รวมทั้งการกระจายความเจริญ และรายได้ยังรวมตัวกันอยู่ในเมือง เช่น กรุงเทพมหานคร ปริมณฑล ตามเมืองใหญ่ๆ และบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ทำให้ประชาชนในภูมิภาคมีปัญหาด้านคุณภาพบริการที่ไม่ได้มาตรฐาน คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมเมืองที่วิกฤติโดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่

ในงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเลยแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางการกำหนดกลยุทธ์การท่องเที่ยวเลยแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การท่องเที่ยว

การแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีการเจริญเติบโตและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งที่ไม่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวได้มีการพัฒนาสถานที่และมีการลงทุนใหม่ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวอีกครั้ง อย่างไรก็ตามการปรับปรุงหรือพัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆ ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวนั้นนอกจากจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวแล้ว ยังส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วย ดังนั้นการวางแผนกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์การท่องเที่ยว

สาคร สุขศรีวงศ์ (ม.ป.ป., หน้า 235-237) ได้กล่าวถึง การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic management) ว่าเป็นรูปแบบทางการจัดการซึ่งมุ่งเน้นความสำเร็จขององค์กร โดยการพิจารณาสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญ และหาแนวทางที่เป็นเอกลักษณ์และโดดเด่นเฉพาะตัวมาเป็นจุดเด่นที่สำคัญต่อการแข่งขัน ดังนั้นการบริหารเชิงกลยุทธ์จึงประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ได้แก่

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร (Internal and external environmental analysis) เพื่อให้การกำหนดพันธกิจ เป้าหมาย และกลยุทธ์สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการแข่งขันที่แท้จริง ผู้บริหารจำเป็นต้องวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน (Strength and weakness) ขององค์กร และนำจุดแข็งที่มีอยู่มาให้เกิดประโยชน์ พร้อมทั้งพัฒนาให้เป็นความได้เปรียบทางการแข่งขัน ขณะเดียวกันผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาต่อไปว่าในสถานะที่เป็นอยู่ในปัจจุบันตลอดจนเส้นทางที่องค์กรประสงค์จะเดินไปสู่จุดหมาย มีโอกาสและอุปสรรค (Opportunity and threat) อะไรบ้างที่ส่งผลกระทบต่อองค์กร เพื่อที่จะแสวงหาประโยชน์จากโอกาสและหลีกเลี่ยงอุปสรรคหรือจัดการไม่ให้อุปสรรคนั้นส่งผลเสียหายแก่องค์กร

2. การกำหนดพันธกิจและเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ (Mission and strategic goal identification) เป็นการกำหนดกรอบการดำเนินงานและเป้าหมายที่องค์กรประสงค์จะไปถึง โดยกระทำบนพื้นฐานของเหตุและผลของความเป็นจริงภายใต้สภาพแวดล้อมขององค์กร

3. การสร้างกลยุทธ์ (Strategy formulation) กลยุทธ์คือวิธีที่จะนำพาให้องค์กรดำเนินไปสู่เป้าหมายที่กำหนด ผู้บริหารจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับกลยุทธ์ที่องค์กรเลือกใช้ เนื่องจากการเลือกใช้กลยุทธ์ที่ผิดหรือไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร อาจจะทำให้เกิดปัญหาและความล้มเหลวในที่สุด การกำหนดกลยุทธ์ในทางการจัดการกลยุทธ์แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ กลยุทธ์ระดับองค์กร กลยุทธ์ระดับธุรกิจ และกลยุทธ์ระดับหน้าที่องค์กร

4. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategy implementation) ผู้บริหารจะต้องนำกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นนั้นไปปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดขึ้น ซึ่งการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยหลัก 4 ประการ ได้แก่ การประสานสอดคล้องกัน การเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการจูงใจ

5. การควบคุมและประเมินผล (Controlling and evaluation) เมื่อองค์กรนำกลยุทธ์ไปใช้ปฏิบัติแล้วจำเป็นต้องกำหนดวิธีการควบคุม ติดตามผลการปฏิบัติงาน ตรวจสอบ ตลอดจนประเมิน

ผล เพื่อตรวจสอบว่ากลยุทธ์ที่นำไปใช้นั้นบรรลุผลสำเร็จได้มากน้อยเพียงใด ประสบปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์หรือไม่ ตลอดจนมีข้อเสนอแนะอื่นใดที่ควรบันทึกไว้เพื่อเป็นประโยชน์กับองค์กรในโอกาสต่อไป

ส่วน วอลเคอร์ และมัลลินส์ (Walker & Mullins, 2008, p. 26) ได้กล่าวว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารพิจารณาถึงจุดประสงค์รวมขององค์การ กำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นการบริหารเชิงกลยุทธ์จึงเกี่ยวข้องกับ

1. การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (Strategic analysis) เป็นการกลั่นกรองและประเมินสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกขององค์การ ประกอบด้วย การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานในปัจจุบันและอนาคตขององค์การ เรียกว่า การวิเคราะห์ SWOT จากนั้นจึงกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) เป้าหมาย (Goals) และวัตถุประสงค์ (Objectives)

2. การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic planning) มี 3 ระดับ คือ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ระดับบริษัท การวางแผนกลยุทธ์ระดับธุรกิจ การวางแผนกลยุทธ์ระดับหน้าที่

3. การปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ (Strategic implementation) เป็นการปฏิบัติตามแผนที่กำหนด ซึ่งต้องอาศัยหลักของการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญ การประสานงาน การติดต่อสื่อสาร และการจัดสรรทรัพยากร

4. การควบคุมเชิงกลยุทธ์ (Strategic control) เป็นการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานกลยุทธ์ขององค์การโดยเปรียบเทียบกับผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และดำเนินการแก้ไขหากผลการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามเป้าหมายนั้น

ในขณะที่วิเชียร วิทยอุดม (2553, หน้า 31) ได้กล่าวว่ากลยุทธ์ที่นำมาใช้นั้นจะต้องมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมขององค์กรนั้นๆ โดยได้ระบุถึงองค์ประกอบหลัก 6 ประการของขั้นตอนการบริหารกลยุทธ์ไว้ดังนี้ (1) การกำหนดภาระหน้าที่ วิสัยทัศน์ และเป้าหมาย (2) การวิเคราะห์ถึงโอกาสและอุปสรรคภายนอก (3) การวิเคราะห์ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนภายใน (4) การวิเคราะห์ SWOT และการสร้างกลยุทธ์ (5) การปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ (6) การควบคุมกลยุทธ์

จากแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ของนักวิชาการข้างต้น คณะผู้วิจัยจะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การท่องเที่ยวเล็บแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเฉพาะในส่วนของการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายเชิงกลยุทธ์ และการกำหนดกลยุทธ์เท่านั้น ส่วนขั้นตอนของการปฏิบัติตามกลยุทธ์และการควบคุมกลยุทธ์จะอยู่ในภายใต้การพิจารณาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการดำเนินการ

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเล็บแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางไปท่องเที่ยวจำนวนมากในแต่ละปี เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่มีเอกลักษณ์และทรงคุณค่าจนได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม และยังมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ

ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ท่องเที่ยวที่แตกต่างจากเดิม โดยข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเลียบบแม่น้ำ มีดังนี้

1. สภาพทั่วไปของจังหวัด

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2554) ได้กล่าวถึงข้อมูลของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไว้ว่า เป็นราชธานีที่มีอายุยืนยาวที่สุด คือ 417 ปี ประกอบด้วย 5 ราชวงศ์ คือ ราชวงศ์อู่ทอง ราชวงศ์สุพรรณภูมิ ราชวงศ์สุโขทัย ราชวงศ์ประสพาททองและราชวงศ์บ้านพลูหลวง มีกษัตริย์ปกครองทั้งสิ้น 22 พระองค์ โดยมีปฐมกษัตริย์ คือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) พระนครศรีอยุธยาจึงนับเป็นราชธานีที่มีอายุยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ตลอดระยะเวลา 417 ปีที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีแห่งราชอาณาจักรไทย ไม่ได้เป็นเพียงช่วงแห่งความเจริญสูงสุดแห่งชนชาติไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างสรรค์อารยธรรมของหมู่พลมนุษยชาติซึ่งเป็นที่ประจักษ์แก่อนานอารยประเทศอีกด้วย องค์กรุงธนบุรี โดยคณะกรรมการมรดกโลกมีมติรับนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีอาณาเขตครอบคลุมอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเป็นที่ที่ได้รับการจัดตั้งเป็นอุทยานประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2519 ไว้ในบัญชีมรดกโลกเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2534 ณ กรุงคาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย โดยจะมีผลให้ได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาที่ประเทศต่างๆ ได้ทำร่วมกัน

สถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่เป็นโบราณสถาน ได้แก่ วัดและพระราชวังต่างๆ พระราชวังในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีอยู่ 3 แห่ง คือ พระราชวังหลวง วังจันทร์เกษม หรือวังหน้าและวังหลัง นอกจากนี้ยังมีวังและตำหนักนอกอำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นที่สำหรับเสด็จประพาส ได้แก่ พระราชวังบางปะอิน ในเขตอำเภอบางปะอิน และตำหนักนครหลวง ในเขตอำเภอนครหลวง

เกาะอยุธยา

มีพื้นที่ 2,547 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำสายใหญ่ไหลผ่าน 3 สาย คือแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านทางด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ แม่น้ำป่าสักไหลผ่านทางทิศตะวันออกและแม่น้ำลพบุรี (ปัจจุบันเป็นคลองเมือง) ไหลผ่านทางด้านทิศเหนือ แม่น้ำทั้ง 3 สายนี้ไหลมาบรรจบกันโอบล้อมรอบพื้นที่ของตัวเมืองพระนครศรีอยุธยา ตัวเมืองจึงมีลักษณะเป็นเกาะ จึงเรียกอยุธยาว่า เกาะอยุธยามีบ้านเรือนปลูกเรียงรายหนาแน่นตามสองข้างฝั่งแม่น้ำ แสดงถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่ผูกพันอยู่กับสายน้ำมายาวนาน

2. การท่องเที่ยวทางเรือในเขตเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา

การท่องเที่ยวทางเรือในเขตเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาเป็นการล่องเรือตามเส้นทางรอบเกาะเมืองหลวงเก่า ชมวัดต่างๆ ที่ตั้งอยู่รอบเกาะเมืองอยุธยามากกว่า 18 วัด และชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านตามริมฝั่งสองฟากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา การเดินทางไปจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยทางน้ำเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว เพราะนอกจากจะได้ชมทัศนียภาพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว ยังเป็นการย้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และมีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติโดยทางเรือบนแม่น้ำเจ้าพระยา กรุงศรีอยุธยา ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองโสน ซึ่งอยู่ตรงแผ่นดินที่มีแม่น้ำลพบุรี แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสัก ล้อมรอบอยู่สาม

ด้าน คือ ด้านทิศเหนือ ด้านทิศใต้ และด้านทิศตะวันตก ส่วนทางด้านทิศตะวันออกมีคูแยกจากแม่น้ำลพบุรี ตั้งแต่ตำบลหัวรอไปบรรจบแม่น้ำบางกะจะ ที่ป้อมเพชร เรียกว่า คูขื่อน้ำ ทางด้านตะวันออกนี้มีร่องรอยของเมืองเก่า คือ เมืองอโยธยา ซึ่งปรากฏอยู่ในจารึกเก่าว่า อโยธยาศรีรามเทพนคร มีศิลปวัตถุต่างๆ อันเป็นแบบแผนของยุคอุทอง และทวารวดี พระเจ้าอุทอง ทรงสร้างพระนครขึ้นที่ตำบลหนองโสนดังกล่าว แล้วตั้งนามพระนครนี้ว่า กรุงเทพมหานคร บวรทวารวดีศรีอยุธยา มหาฉลิภวรรรัตนราชธานีบุรีรมย์ เมื่อปี พ.ศ. 1893

คนทั่วไปเรียกตัวเมืองอยุธยาว่า เกะเมือง มีรูปลักษณะคล้ายเรือสำเภา โดยมีหัวเรืออยู่ทางด้านทิศตะวันออก ชาวต่างประเทศในสมัยนั้น กล่าวถึงกรุงศรีอยุธยาว่าเป็น เวนิสตะวันออก เนื่องจากกรุงศรีอยุธยามีการขุดคลองเชื่อมโยงสัมพันธ์กันกับแม่น้ำใหญ่รอบเมืองชาวต่างชาติที่เข้ามาค้าขาย และผู้คนจากเมืองใกล้เคียง ยอมรับว่ากรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่าภายในเพราะเส้นทางคมนาคมติดต่อกับหัวเมืองต่างๆ ได้ทั้งทางบกและทางน้ำ ติดต่อกับต่างประเทศได้ทางทะเล เรือเดินทะเลแล่นจากปากแม่น้ำเจ้าพระยาไปจอดได้ถึงหน้าเมือง เนื่องจากกรุงศรีอยุธยาเป็นที่รวมหรือชุมทางของแม่น้ำลำคลองหลายสาย เล็กบ้าง ใหญ่บ้าง ทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่ขุดขึ้นใหม่ภายหลังทำให้กรุงศรีอยุธยาเป็นแหล่งชุมนุมทางน้ำ

พื้นเพของคนอยุธยาอาจไม่ต่างจากคนพื้นเพในจังหวัดต่าง ๆ แถบลุ่มน้ำเจ้าพระยา เช่น อ่างทอง สุพรรณบุรี ชัยนาท สิงห์บุรี เทาไฉนิก เนื่องจากชาวจังหวัดต่าง ๆ แถบลุ่มน้ำเจ้าพระยามีวัฒนธรรมเกี่ยวกับสายน้ำและทุ่งกว้าง ที่ครอบคลุมหลายจังหวัด คือ ทุ่งมหาธาตุ ที่ครอบคลุมหลายเขต เช่น ทุ่งบางปะหัน บ้านแพรก ดอนพุท (สระบุรี) และมหาธาตุ และจากการที่อยู่กันตามริมแม่น้ำ หรือทุ่งกว้าง ชาวบ้านนิยมปลูกบ้านเรือนเรียงกันเป็นแถวไปตามลำน้ำ โดยหันหน้าเรือนออกไปทางริมแม่น้ำลำคลอง ด้านหลังเป็นทุ่งนา บางท้องที่ชอบอาศัยอยู่ในเรือนแพ บริเวณที่ลำน้ำมาบรรจบกันหลายสาย มักจะมีบ้านเรือนหนาแน่น เพราะเป็นศูนย์เรือที่สัญจรไปมา และคนที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ มักจะเป็นผู้ที่มั่งคั่งกิน อีกทั้งมักเป็นคนเก่าแก่ในท้องถิ่น

3. สถานที่ท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554) มีดังนี้

(1) วัดไชยวัฒนาราม

วัดไชยวัฒนารามตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาทางด้านตะวันตกของเกาะเมือง ใกล้กับวัดพุทไธสวรรย์ เป็นวัดที่สมเด็จพระเจ้าปราสาททองโปรดให้สร้างขึ้นตรงบริเวณนิเวศสถานเดิมของพระราชมารดาของพระองค์ เมื่อพ.ศ. 2173 เอกสารชาวต่างประเทศและบันทึกการเดินทาง ตลอดจนแผนที่แสดงที่ตั้งกรุงศรีอยุธยาที่เขียนขึ้นในสมัยอยุธยา เรียกวัดไชยวัฒนารามว่า King Golden

Pagoda ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาและคำให้การชาวกรุงเก่า เรียกชื่อวัดไชยวัฒนารามแตกต่างกันออกไป คือ วัดไชยราม วัดไชยชนะหาราม ซึ่งทั้งหมดนี้แปลได้ความหมายว่า “ชัยชนะ” ที่

ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม” ซึ่งเป็นการยืนยันในการได้ชัยชนะของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองที่สามารถยกกองทัพไปปราบเมืองเหนือสำเร็จ วัดนี้เป็นที่ฝังพระศพของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร (เจ้าฟ้ากุ้ง) กวีเอกสมัยอยุธยาตอนปลาย กับเจ้าฟ้าสังวาลย์พระสนมของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พระราชบิดาของเจ้าฟ้ากุ้ง) ที่ลักลอบเป็นชู้กัน ซึ่งถูกพระราชอาญาจนสิ้นพระชนม์ทั้งคู่ วัดไชยวัฒนารามปรากฏชื่อในพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ครั่งสุดท้ายในสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (พระเจ้าเอกทัศ) ก่อนเสียกรุงครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2310

สิ่งที่น่าสนใจคือ โบราณสถานในเขตพุทธาวาส อันได้แก่ ปราสาทประธาน ปราสาททิศเมรุทิศ เมรุราย ระเบียงคดที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปกว่า 136 องค์ พระอุโบสถ พระเจดีย์ ปราสาทประธานตั้งอยู่กึ่งกลางพุทธาวาสอันเป็นสัญลักษณ์แทนเขาพระสุเมรุ หรือศูนย์กลางโลกและจักรวาล เมรุทิศเมรุรายเชื่อมต่อกันด้านระเบียงคด หมายถึงเขาสดบริภัณฑ์ซึ่งล้อมรอบเขาพระสุเมรุ หน้าบันของปราสาทประธานประดับด้วยลวดลายปูนปั้น ทำเป็นรูปนาค 3 เศียร ตรงฐานขององค์ปราสาทประธานทำเป็นลานประทักษิณ ประดิษฐานปราสาททิศ อยู่ 4 มุม ภายในปราสาททิศมีภาพจิตรกรรมฝาผนังลายพันธุ์พฤกษาที่ระเบียงคดยังพอเห็นผนังก่ออิฐถือปูน มีลูกกรงหลอกที่เป็นลายกุดั่น

เมรุทิศและเมรุรายตั้งอยู่ล้อมรอบพระปราสาทประธานและปราสาททิศ หลังคาทำเป็นยอด 7 ชั้น ชั้นบนสุดเป็นยอดพระปราสาททุกเหลี่ยมเสาก่อเป็นเสาอิฐย่อมุมไม้สิบหา ห้วเสาทำเป็นกลีบบัวยาวลงรักปิดทองและมีร่องรอยของการประดับด้วยกระดาศสี งานสถาปัตยกรรมแบบนี้มีแห่งเดียวในอยุธยาและในโลก ที่เมรุทิศทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือเป็นลวดลายปูนปั้นที่ซุ้มประตูด้านใต้ ส่วนเมรุรายด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผนังนอกด้านเหนือเป็นรูปปราสาทปูนปั้นนูนสูง สำหรับพระพุทธรูปในเมรุรายเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทอง ประดับกระจกสี อยู่ภายใต้ซุ้มเรือแก้วมีฐานชุกชีสูงเท่ากบองค์พระ ซึ่งเป็นงานฝีมือช่างสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และมีร่องรอยการบูรณปฏิสังขรณ์และเพิ่มเติมในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ สิ่งที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งสำหรับเมรุทิศเมรุรายก็คือ ภาพปูนปั้นเล่าเรื่องพุทธประวัติซึ่งประดับที่ผนังด้านนอกของเมรุทิศเมรุราย ซึ่งในปัจจุบันได้ปรักหักพังเกือบหมดแล้ว

(2) วัดหน้าพระเมรุ

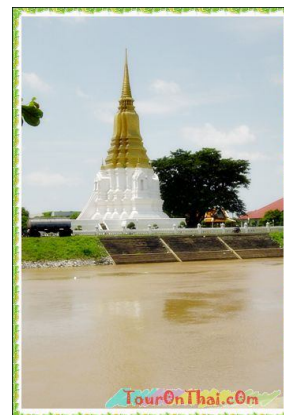

ตั้งอยู่ริมคลองสระบัวด้านทิศเหนือของคูเมือง (เดิมเป็นแม่น้ำลพบุรี) ตรงข้ามกับพระราชวังหลวง สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น พุทธศักราช 2046 มีชื่อเดิมว่า “วัดพระสุราชิการาม” ที่ตั้งของวัดนี้เดิมคงเป็นสถานที่สำหรับสร้างพระเมรุถวายพระเพลิงพระบรมศพของพระมหากษัตริย์พระองค์ใดพระองค์หนึ่งสมัยอยุธยาตอนต้นต่อมาจึงได้สร้างวัดขึ้น มีตำนานเล่าว่าพระองค์อินทร์ในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ทรงสร้างวัดนี้เมื่อ พ.ศ. 2046 วัดนี้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิเมื่อครั้งทำศึกกับพระเจ้าบุเรงนองได้มีการทำสัญญาสงบศึกเมื่อ พ.ศ. 2106 ได้สร้างพลับพลาที่ประทับขึ้นระหว่างวัดหน้าพระเมรุกับวัดหิสดาวาสวัดนี้เป็น

วัดเดียวในกรุงศรีอยุธยาที่ไม่ได้ถูกพม่าทำลายและยังคงปรากฏสถาปัตยกรรมแบบอยุธยาอยู่ในสภาพสมบูรณ์มากที่สุดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(3) วัดธรรมาราม

ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงข้ามเจดีย์พระศรีสุริโยทัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระอุโบสถเป็นศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นพระอุโบสถขนาดย่อมก่อผนังหุ้มกลอง หน้าหลังเชื่อมผนังเป็นหน้าบันยื่นนอกไก่อ และปั้นปูนเป็นรูปลายเครือเถาประดับถ้วยชาม และปั้นปูนลวดลายในตรงที่เป็นช่องฟ้าใบระกาภายในมีโบราณสถานวัดธรรมาราม สร้างขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ด้านพระพุทธศาสนาระหว่างประเทศไทยและศรีลังการอบ 50 ปี ในปี พ.ศ. 2546 และครบรอบ 50 ปีความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับศรีลังกา ในปี 2548 นับ เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่ง

(4) วัดกษัตราธิราชวรวิหาร

เป็นวัดริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่นอกเกาะเมือง ตั้งอยู่ ตรงข้ามกับเจดีย์พระศรีสุริโยทัย เดิมเรียกชื่อ "วัดกษัตรา" หรือ "วัดกษัตราาราม" เป็นวัดเก่าแก่โบราณ สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เป็นวัดที่เลื่องลือในด้านความงามของทิวทัศน์โดยรอบ เมื่อมองจากริมน้ำยามค่ำคืน จะเห็นพระอุโบสถ และองค์พระปรางค์ใหญ่สูงเป็นหลักประธานของวัด ภายในพระอุโบสถ ตกแต่งเพดานด้วยไม้สลักลายรูปดาวประติมากรรมที่

หาดูได้ยาก

(5) วัดพุทไธสวรรย์

วัดพุทไธสวรรย์ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงข้ามกับพระนครเจ้าพระยา ตรงข้ามกับพระนครด้านใต้ พระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กล่าวว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่ทองโปรดให้สร้างในปี พ.ศ. 1896 บริเวณที่สมเด็จพระเจ้าอยู่ทองตั้งเมืองอยู่ชั่วคราว ก่อนที่จะยกข้ามแม่น้ำมาสร้างกรุงศรีอยุธยาขึ้นใหม่ในบริเวณปัจจุบัน แต่จากหลักฐานซึ่งเป็นบันทึกของวันวลิตที่เดินทางมาพักอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาตั้งแต่ พ.ศ. 2176-2184 ไม่ได้กล่าวถึงวัดพุทไธสวรรย์ที่พระเจ้าอยู่ทองโปรดให้สร้างวัดขึ้น 3 แห่ง นอกจากนี้ยังมีข้อขัดแย้งกันเองระหว่างพระราชพงศาวดารกับหลักฐานชิ้นอื่นๆ ที่กล่าวถึงช่วงเวลาของการสร้างวัดพุทไธสวรรย์ อย่างไรก็ตามยังไม่มีข้อสรุปที่แน่นอนว่าวัดพุทไธสวรรย์ สร้างขึ้นเมื่อไร คนทั่วไปยังคงยึดถือตามข้อมูลเดิมอยู่ จุดเด่นที่

น่าสนใจของวัดแห่งนี้ คือ พระปรางค์องค์ใหญ่ที่มีลักษณะศิลปกรรมแบบขอม ตั้งอยู่บนฐานไพที (คือฐานที่รองรับสิ่งก่อสร้างหลายชนิดรวมกัน) ด้านตะวันออกของฐานไพทีเป็นมุขเด็จภายในมีพระรูปพระเจ้าอุทองตั้งอยู่ (เดิมเป็นเทวรูป) องค์พระปรางค์และมณฑปล้อมรอบด้วยระเบียงคต มีพระพุทธรูปเรียงรายโดยรอบ จำนวน 108 องค์

สถานที่สำคัญอีกแห่ง คือ ตำหนักสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ซึ่งเป็นพระสังฆราชฝ่ายขาวคู่กับสมเด็จพระวันรัต วัดป่าแก้ว (ฝ่ายขาว) เป็นตึก 2 ชั้น ชั้นล่างมีช่องหน้าต่างเป็นซุ้มโค้งยอดแหลมรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกที่เรียกว่า โกธิค (Gothic) ชั้นบนมีช่องหน้าต่างเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหลังคาเป็นสถาปัตยกรรมทรงไทย ภายในชั้นบนมีภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาตอนปลายเขียนเรื่องราวไตรภูมิ มารผจญ ทศชาติชาดก และประวัติพระพุทธรูปโฆษาจารย์ เสด็จไปนมัสการรอยพระพุทธรูปที่ลังกา หลังบานประตูหน้าต่างมีภาพทวารบาล เช่น กามเทพ ยักษ์ ครุฑ และทหารฝรั่ง ปัจจุบันภาพเขียนส่วนใหญ่อยู่ในสภาพเลอะเลือน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพนฯ กล่าวถึงวัดพุทไธสวรรย์ว่า เคยเป็นสถานที่ตั้งทัพของพม่าเมื่อครั้งพระเจ้าบุเรงนองแห่งกรุงหงสาวดี ยกทัพมาในคราวสงครามช้างเผือก และในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าเสือประมาณ พ.ศ. 2243 ได้ผนวช “เจ้าตรัสน้อย” พระโอรสที่วัดพุทไธสวรรย์นี้ด้วย

(6) ป้อมเพชร

เป็นป้อมปราการขนาดใหญ่ มีลักษณะเป็นป้อม 6 เหลี่ยม มีช่องปืนใหญ่รอบด้าน ด้านบนเป็นเชิงเทิน เป็นป้อมปราการป้องกันพระนครด้านทิศใต้ ป้อมเพชรเป็นป้อมปราการป้อมเดียวที่ยังเหลืออยู่จากเดิมที่มีอยู่ 29 ป้อม ผนังก่อด้วยอิฐสลับด้วยศิลาแลง มีช่องเชิงเทินก่อเป็นรูปโค้งซึ่งเป็นที่ตั้งของปืนใหญ่ประจำป้อม สร้างในสมัยพระมหาจักรพรรดิ (กษัตริย์องค์ที่ 15) เพื่อป้องกันข้าศึกที่จะมาทางน้ำ เป็นที่บรรจุพระหว่างแม่น้ำป่าสักและแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นท่าเรือสินค้าที่สำคัญในอดีต รวมทั้งเป็นย่านที่พักอาศัยของพ่อค้าชาวจีน ฮอลันดาและฝรั่งเศส

(7) วัดพนัญเชิงวรวิหาร

ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลคลองสวนพลู ริมแม่น้ำป่าสักทางทิศใต้ฝั่งตรงข้ามของเกาะเมืองห่างจากตัวเมืองราว 5 กิโลเมตร หรือเมื่อออกจากวัดใหญ่ชัยมงคล ให้เลี้ยวซ้ายตรงไปตามถนนประมาณ 1 กิโลเมตร ก็จะเห็นวัดพนัญเชิงอยู่ทางขวามือ วัดพนัญเชิงเป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดวรวิหาร แบบมหายานิกาย เป็นวัดที่มีมาก่อนการสร้างกรุงศรีอยุธยา ไม่ปรากฏหลักฐานว่าใครเป็นผู้สร้าง ตามพงศาวดารเหนือกล่าวว่า พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชครองเมือง อโยธยาเป็นผู้สร้างขึ้นตรงที่พระราชทานเพลิงศพพระนางสร้อยดอกหมาก และพระราชทานนามวัดว่า “วัดพระเจ้าพระนางเชิง” หรือ “วัดพระนางเชิง”

พระวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ตามพงศาวดารกล่าวว่าสร้างเมื่อ พ.ศ. 1867 ก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา 26 ปี เดิมชื่อ “พระพุทธรูปเจ้าพนัญเชิง” (พระเจ้าพะเนางเชิง) แต่ในรัชกาลที่ 4 เมื่อมีการบูรณะปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปองค์นี้ได้พระราชทานนามใหม่ว่า “พระพุทธรูปไตรรัตนนายก” (ชาวบ้านนิยมเรียกหลวงพ่อโต) อาจนับได้ว่าเป็นพระพุทธรูปนั่งสมัยอยุธยาตอนต้นที่มีขนาดใหญ่่มากที่สุดที่เหลืออยู่ในปัจจุบัน เป็นที่เคารพสักการะของชาวจังหวัดอยุธยาและจังหวัดใกล้เคียง

(8) โบสถ์นักบุญยอแซฟ

เมื่อคณะพระธรรมทูตกลุ่มแรกจากนครปารีส ได้เดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยาตามพันธกิจที่ได้รับหามอบหมายจากพระสันตะปาปาแห่งคริสตจักร ในการเผยแผ่ศาสนาในดินแดนตะวันออกไกลนั้น พระธรรมทูตนำโดยพระสังฆราชสังแบร์ต์ เดอลาม็อต กับพระสงฆ์ 2 รูป ก็ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเพื่อขอพระบรมราชานุญาตในการสร้างวัด โรงเรียน และโรงพยาบาลขึ้นในกรุงศรีอยุธยา โดยสมเด็จพระนารายณ์ฯได้พระราชทานที่ดินริมแม่น้ำเจ้าพระยาให้แปลงหนึ่งเพื่อใช้เป็นที่สร้างวัด และโรงเรียนในปี พ.ศ.2208 โดยเรียกกันว่า “ค่ายนักบุญยอแซฟ” ต่อมาจึงมีการสร้างโรงพยาบาลเล็กๆ ขึ้น มีคุณพ่อหลุยส์ ลาโน เป็นแพทย์ประจำ

ในปี พ.ศ.2212 คุณพ่อหลุยส์ ลาโน ได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระสังฆราชประมุขมิสซังสยาม ต่อมาจึงได้ก่อสร้างวัด ก่ออิฐถือปูนอย่างถาวร และทำการเสกในปี พ.ศ.2228 แต่เมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง วัดนักบุญยอแซฟ ก็ถูกเผาอดไปพร้อมกับราชธานีแห่งนี้ บรรดาคริสตังที่รอดชีวิตและไม่ถูกจับเป็นเชลยพากันหลบหนีกระจัดกระจายมาตั้งถิ่นฐานใหม่ที่บางกอก จวบจนในสมัยรัตนโกสินทร์นั้น คุณพ่อปิล

เลอแก้ว ได้มอบหมายให้คุณพ่ออัลแบร์ตสร้างวัดนักบุญยอแซฟ ขึ้นมาอีกครั้ง ในบริเวณที่ตั้งวัดแห่งเดิมที่ได้รับรวบรวม คืนมา สำหรับวัดนักบุญยอแซฟหลังที่ปรากฏในปัจจุบันนั้นสร้างโดยคุณพ่อแปร์โรซ์ ซึ่งแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2434 ตรงกับรัชสมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตัวโบสถ์มีความสวยงามประดับกระจกสี เหนือช่องหน้าต่าง พระแท่นหินอ่อนลวดลายงดงาม ซึ่งได้มีการบูรณะและใช้เป็นที่ประกอบศาสนกิจ ศูนย์รวมศรัทธาแห่งชาวคริสต์มาจนปัจจุบัน ถือได้ว่าวัดนักบุญยอแซฟนั้นเป็นเชื่อนุสรณ์และเป็นพยานยืนยันถึงจุดแรกเริ่มของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์เป็นแห่งแรกในประเทศไทย ดังที่ได้จารึกไว้ที่ประตูด้านในของโบสถ์แห่งนี้

(9) หมู่บ้านโปรตุเกส

หมู่บ้านโปรตุเกสตั้งอยู่ในเขตตำบลลำเภาล้อม บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศตะวันตก ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของตัวเมือง บริเวณด้านหน้าหมู่บ้านโปรตุเกสมีร่องรอยของสิ่งก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรมของโบสถ์ซานโดมิงโก ซึ่งมีการสร้างทับกันถึง 2 ครั้ง โดยในครั้งแรกนั้นสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระชัยราชาธิราช

เมื่อครั้งที่ชาวโปรตุเกสเข้ามาเป็นทหารอาสาช่วยฝ่ายไทยรบจนชนะพม่า พระองค์ทรงพระราชทานที่ดินบริเวณดังกล่าวให้ชาวโปรตุเกสตั้งบ้านเรือนผังการสร้างโบสถ์เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่วนการก่อสร้างครั้งที่ 2 นั้น ห้องใช้สอยทั้ง 3 ส่วนนี้ยังคงอยู่ในรูปเดิม มีแค่การขยายอาณาเขตโดยรอบโบสถ์ให้กว้างขวางขึ้นเท่านั้น คือ ขยายทางด้านหน้าออกไปเพื่อใช้เป็นที่พักศพ ด้านข้างและด้านหลังใช้เป็นห้องพักรักษา หอครัว และห้องเก็บของ แต่หลังจากเสียกรุงครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 หมู่บ้านโปรตุเกสถูกทหารพม่าเผาทำลายจนกลายเป็นที่รกร้าง จนถึงปี พ.ศ. 2527 มูลนิธิกุลเบงเกียนของโปรตุเกสเข้ามาบูรณะหมู่บ้านแห่งนี้ให้เป็นโบราณสถานสำคัญอีกแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการจัดเป็นห้องแสดงโครงกระดูกมนุษย์ที่ขุดค้นพบในบริเวณนี้ และเพื่อเป็นอนุสรณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีของไทยกับโปรตุเกสในสมัยอยุธยาอีกด้วย

(10) อนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์

อนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำลพบุรี (คลองคูเมือง) ตรงข้ามวัดพนมยงค์ ถนนอุททอง ตำบลท่าवासกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา เป็นอนุสรณ์สถานแด่ท่านปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งท่านเป็นผู้นำฝ่ายพลเรือนในการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และท่านได้รับประกาศเกียรติคุณเป็นบุคคลสำคัญของ

โลกโดยองค์การยูเนสโก ในปี 2542 ภายในอนุสรณ์สถานประกอบไปด้วย เรือนไทยพิพิธภัณฑ์ เดิมเป็นเรือนแพทรงปั้นหยา มีอายุกว่า 100 ปี ได้สร้างโดยดัดแปลงหลังคาเป็นทรงไทยโบราณ ฝาสาวยบัว และประตูภายในมีลายสลักไทยผสมจีนสวยงามมาก เรือนไทยหลังนี้ได้จัดเป็นพิพิธภัณฑ์เครื่องประดับบ้านและเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้กันอยู่ในสมัยนั้นและเกี่ยวกับท่านรัฐบุรุษอาวุโส รวมทั้งภาพถ่ายแสดงชีวิต ผลงาน และเหตุการณ์เกี่ยวกับตัวท่าน เรือนไทยหอประชุม เรือนหลังนี้เป็นเรือนประวัติศาสตร์อายุกว่า 120 ปี เป็นเรือนแพจอดอยู่ในคลองเมืองต่อจากเรือนแพที่เป็นที่เกิดของท่าน ภายหลังถูกย้ายไปปลูกบนบก ภายในเรือนมีซุ้มประตูและสลักแบบไทยผสมจีนและฝรั่งสร้างตามแบบเดิมสวยงามมาก

(11) หมู่บ้านญี่ปุ่น

หมู่บ้านญี่ปุ่นตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออก ริมแม่น้ำเจ้าพระยาตอนใต้ของเกาะเมืองฝั่งตรงกันข้ามแม่น้ำ เป็นบ้านโปรตุเกส ส่วนติดกับด้านเหนือมีคลองเล็กๆ คันเป็นบ้านอังกฤษ และบ้านฮอลันดา เมื่อปลายคริสต์ ศตวรรษที่ 16 ชาวต่างประเทศเข้ามาค้าขายใน กรุงศรีอยุธยามีจำนวนมากขึ้น ทางกรญี่ปุ่นได้อนุญาตให้ชาวญี่ปุ่นเดินเรือออกไปค้าขายกับชาวต่างชาติในบรรดาพวกที่ไปค้าขายมีพวกหนึ่งเดินทางมายัง

กรุงศรีอยุธยา พระเจ้าแผ่นดินไทยมีพระบรมราชานุญาตให้ชาวญี่ปุ่น มาตั้งหลักแหล่งในกรุงศรีอยุธยา รอบนอกเกาะเมืองเหมือนชาติอื่นๆ นับตั้งแต่นั้นมาก็มีชาวญี่ปุ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในอยุธยามากขึ้น โดยมีหัวหน้าปกครองในกลุ่มตน หัวหน้าชาวญี่ปุ่นในขณะนั้นคือ นากามาช่า ยามาตา เป็นผู้มียอำนาจและเป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม จนได้รับแต่งตั้งเป็นออกญาเสนาภิมุขรับราชการต่อมา ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชจนสิ้นชีวิต

ปัจจุบันสมาคมไทย-ญี่ปุ่นได้สร้างหุ่นจำลอง นากามาช่า ยามาตา และจารึกประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้านญี่ปุ่นในสมัยกรุงศรีอยุธยามาตั้งไว้ภายในหมู่บ้าน มีอาคารจัดแสดงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยากับต่างประเทศ

(12) วัดเชิงท่า

ตั้งอยู่ริมฝั่งซ้ายของคลองเมืองหรือแม่น้ำลพบุรีเดิม ตรงข้ามป้อมท้ายสนมและคลอง

ปากท่อ ทางทิศเหนือของเกาะเมือง อยู่ตำบลท่าวาสุกรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา เล่าสืบต่อกันมาว่า เศรษฐีมีลูกสาวสวยอยู่คนหนึ่ง รักกับชายหนุ่มแล้วพากันหนี ฝ่ายเศรษฐีก็เฝ้าคอยบุตรสาวจึงได้ปลุกเรือนหอไว้คอย จนหลายปีลูกสาวก็ไม่กลับมา เศรษฐีจึงได้สร้างวัดและถวายเรือนหอหลังนั้นให้แก่วัด เรียกชื่อว่า "วัดค้อยท่า" วัดนี้ยังได้ชื่ออื่นอีก คือ วัดดินท่า วันดิน วัดคลัง ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระ

นารายณ์มหาราช เจ้าพระยาโกษาปานได้ปฏิสังขรณ์วัด แล้วได้เปลี่ยนชื่อว่า "วัดโกษาवास" และซ่อมในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เปลี่ยนชื่อเป็นวัดเชิงท่า

(13) วัดท่าการ้อง และตลาดน้ำกรุงเก่าวัดท่าการ้อง

ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นวัดโบราณมีมาแต่สมัยอยุธยาตอนกลาง โดยการรวมวัด 2 วัดเข้าด้วยกัน คือ วัดท่าและวัดการ้อง สร้างขึ้นก่อนราว พ.ศ. 2092 โดยไม่ปรากฏหลักฐานการสร้าง มีเพียงบันทึกในพระราชพงศาวดารว่าพม่าได้มาตั้งค่ายที่วัดการ้อง ถึง 2 ครั้ง คือ สมัยพระมหาจักรพรรดิ เมื่อ พ.ศ. 2106 โดยพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ได้ยกทัพมาตั้งค่ายที่วัดการ้องเมื่อคราวสงครามช้างเผือก และอีกครั้งคือสมัยพระเจ้าเอกทัศ โดยเนเมียวสีหบดีแม่ทัพพม่าเมื่อ พ.ศ. 2310 ต่อมาในยุคปัจจุบันเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 วัดท่าการ้องได้ถูกดัดแปลงเป็นโรงเรียนนายร้อยฝ่ายช่างเทคนิค โดยได้ใช้ศาลาการเปรียญเป็นห้องเรียน

วัดท่าการ้อง มีจุดสนใจภายในวัด ได้แก่ **พระอุโบสถ** ก่ออิฐถือปูนสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ หน้าบันเป็นไม้จำหลักอย่างสวยงาม ชุ่มประตู่และหน้าต่างประดับลายปูนปั้น ด้านหน้าอุโบสถประดับด้วยกระจกสี ภายในพระอุโบสถมีหลวงพ่อยิ้มหรือพระพุทธรัตนมงคล เป็นพระประธานภายนอกมีกำแพงแก้วล้อมรอบพระอุโบสถ **หอรบขังสมัยพระนารายณ์** ก่ออิฐถือปูนรูปแปดเหลี่ยม **ศาลาการเปรียญเก่า** เป็นเรือนไทยสมัยอยุธยาที่ยังหลงเหลือ ตั้งอยู่ด้านหลังพระอุโบสถ โดยสร้างด้วยไม้สัก

ตลาดน้ำกรุงเก่าวัดท่าการ้อง เป็นตลาดบนท่าริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีบรรดาพ่อค้าแม่ค้าชาวบ้าน น้ำอาหาร ทั้งหวาน หวาน ซึ่งล้วนแต่เป็นอาหารไทยๆ มาไว้บริการนักท่องเที่ยว

(14) วัดศาลาปูน

ตั้งอยู่ในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา ริมถนนสายประตูชัย-แยกป่าโมกษภูมิเมืองแม่น้ำลพบุรี เดิมทางทิศเหนือของเกาะเมือง มีฐานะเป็นอารามหลวง สร้างขึ้นตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 5 สิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งมงคลที่สำคัญภายในวัดศาลาปูน คือ พระพุทธรูปสำริดสมัยอยุธยา "หลวงพ่อแสนลาย" ซึ่งเชื่อกันว่าพระพุทธรูปองค์นี้ขององค์พระมีการลงอักขระ

ยันต์ไว้อย่างชัดเจน เชื่อกันว่าเป็นรูปเคารพของพระบรมไตรโลกนาถและพระศรีอารย เป็นที่เล่าลือถึงความศักดิ์สิทธิ์และการบนบานศาลกล่าวที่ประสบความสำเร็จในหลายๆ เรื่องเคยถูกขโมยหลายครั้งแต่ไม่สามารถนำองค์พระออกไปได้ ภายในวัดยังมีสิ่งที่น่าสนใจอีกมากมาย เช่น ภาพเขียนฝาผนังฝีมือช่างหลวงภายในพระอุโบสถหอไตรโบราณสมัยอยุธยา และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่รวบรวมธรรมมาสน์ตุลายรดน้ำ คัมภีร์พระไตรปิฎก และสิ่งของเครื่องใช้สมัยโบราณไว้อย่างสมบูรณ์ ท้าวศรีสุดาจันทร์วางยาพิษจนสวรรคต เหล่าขุนนางจึงได้สร้างวัดแก้วฟ้าน้อยพร้อมกับพระพุทธรูปปางอุ้มบาตรถวายเป็นพระราชกุศล ในช่วงสองร้อยปีถัดมา ศัพทของความสำเร็จก็กระจายไปทั่วสืบมาจนปัจจุบัน

เส้นทางท่องเที่ยวเลียบบำเหน็จในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่กล่าวถึงในหัวข้อข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเลียบบำเหน็จในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่างกล่าวข้างต้น เป็นตัวอย่างของแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้สรุปแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ 3 สาย โดยเส้นทางท่องเที่ยวเลียบบำเหน็จจะมีความแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริการของผู้ประกอบการเรือนำเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยว

1. แหล่งท่องเที่ยวเลียบบำเหน็จในเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยา มีดังนี้

เริ่มต้นจากท่าเรือหน้าวัดพนัญเชิงวรวิหาร จะมีเรือนำเที่ยวจอดรอให้บริการนักท่องเที่ยว บริเวณนี้จะเป็นบริเวณที่แม่น้ำป่าสักและแม่น้ำเจ้าพระยาไหลมาบรรจบกัน เรือจะล่องผ่านป้อมเพชร

วัดนางกุ่ม วัดบางขุนพรหม วัดพุทไธสวรรย์ โบสถ์นักบุญยอแซฟ วัดไชยวัฒนาราม วัดกษัตราธิราช วรวิหาร วัดธรรมาราม ตลาดน้ำวัดท่าการ้อง สิ้นสุดที่เจดีย์ศรีสุริโยทัย จากนั้นเรือจะแล่นกลับไปตามเส้นทางเดิม โดยเรือนำเที่ยวของโรงแรม/ร้านอาหารซึ่งเป็นเรือขนาดใหญ่จะล่องผ่านเส้นทางนี้

จากบริเวณหน้าวัดพนัญเชิงจะมีทางแยกของแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านไปอีกเส้นทางหนึ่ง ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ได้แก่ หมู่บ้านฮอลันดา หมู่บ้านโปรตุเกส หมู่บ้านญี่ปุ่น โดยเรือที่ล่องผ่านเส้นทางนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเรือนำเที่ยวขนาดเล็ก

2. แหล่งท่องเที่ยวเลียบบแม่น้ำในเส้นทางแม่น้ำลพบุรี (คลองคูเมือง) มีดังนี้

เริ่มต้นจากท่าเรือหน้าพระราชวังจันทร์เกษม (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจันทร์เกษม) ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำป่าสัก จะมีเรือนำเที่ยวจอดรอให้บริการนักท่องเที่ยวโดยจะล่องผ่านแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำลพบุรี (คลองคูเมือง) ผ่านตลาดหัวรอ วัดหน้าพระเมรุ วัดเชิงท่า อนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์ และสิ้นสุดที่วัดศาลาปูนวรวิหาร ก่อนจะเข้าสู่เส้นทางท่องเที่ยวของแม่น้ำเจ้าพระยา

เส้นทางแม่น้ำลพบุรีนี้จะมีเฉพาะเรือนำเที่ยวขนาดเล็กที่สามารถแล่นผ่านได้ เนื่องจากแม่น้ำตื้นเขินและมีสะพานทำให้เรือขนาดใหญ่ไม่สามารถแล่นผ่านไปได้

3. แหล่งท่องเที่ยวเลียบบแม่น้ำในเส้นทางแม่น้ำป่าสัก มีดังนี้

เริ่มต้นจากท่าเรือหน้าพระราชวังจันทร์เกษม (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจันทร์เกษม) โดยเรือจะแล่นผ่านวัดมณฑปและวัดแคซึ่งตั้งอยู่บนเกาะลอย และตลาดเจ้าพรหม แล้วไปบรรจบกับแม่น้ำป่าสักบริเวณใกล้วัดพนัญเชิง เส้นทางนี้มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ริมแม่น้ำจำนวนน้อยกว่าเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำลพบุรี แต่นักท่องเที่ยวยังสามารถเที่ยวชมทัศนียภาพของบ้านเรือน สถานที่ต่างๆ และธรรมชาติสองฝั่งแม่น้ำได้

สำหรับเส้นทางท่องเที่ยวเลียบบแม่น้ำรอบเกาะเมืองอยุธยา เรือจะล่องผ่านแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำทั้ง 3 สาย โดยนักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการเรือนำเที่ยวขนาดเล็กได้ ตามข้อมูลเส้นทางที่ปรากฏในแผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ภาคผนวก ค)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แทคส์ และคณะ (Taks et al., 2009) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมาเยือนซ้ำและกลยุทธ์เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการจัดกิจกรรม โดยงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความแตกต่างของการค้นหาข้อมูลการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวในอนาคต ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการเยี่ยมชมในอดีต กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคลาสสิก (เช่น การเที่ยวชมทัศนียภาพ การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานหรืองานแสดงศิลปะ สถานที่เชิงประวัติศาสตร์) และแรงจูงใจด้านการหลีกเลี่ยงจากสิ่งต่างๆ ส่งผลต่อการมาเยือนซ้ำและการแนะนำ/บอกต่อแหล่งท่องเที่ยวให้กับบุคคลอื่น ส่วนปัจจัยด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อการแนะนำ/บอกต่อแหล่งท่องเที่ยวให้กับบุคคลอื่น

อิมบอล (Imbal, 2009) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของ ประเทศปาปัวนิวกินี โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวของประเทศ ออสเตรเลีย ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมายังภูมิภาคในแถบแปซิฟิกตอนใต้ และรู้ ข้อมูลเกี่ยวกับแถบนี้น้อยมาก ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางมายัง แหล่งท่องเที่ยวในประเทศปาปัวนิวกินี ประกอบด้วย ความเป็นมิตรของผู้คนและความมั่นคงทางการเมือง ของประเทศ ระยะทางในการเดินทางท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่าย สภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติที่สวยงามและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่น่าสนใจ ระบบการคมนาคมที่ดี การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับ แหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อถือได้ การให้บริการที่ดีต่อนักท่องเที่ยว ภูมิอากาศและบรรยากาศที่เงียบสงบ ตลอดจนผลิตภัณฑ์และบริการที่จัดให้กับนักท่องเที่ยว

คณินันต์ เมฆดี (2550) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมและความพึงพอใจของลูกค้าที่มี ต่อการบริหารจัดการเรือท่องเที่ยว ในเขตเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการของลูกค้าเรือ 2) ศึกษาระดับความคิดเห็นของลูกค้า 3) ศึกษา ระดับความพึงพอใจของลูกค้า 4) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของลูกค้า จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 5) เปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของลูกค้า จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 6) เปรียบเทียบ ระดับความพึงพอใจของลูกค้า จำแนกตามพฤติกรรมการใช้บริการ 7) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการใช้บริการของลูกค้า และ 8) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความ คิดเห็นกับระดับความพึงพอใจของลูกค้า ผลการวิจัยพบว่า

1. พฤติกรรมการใช้บริการของลูกค้าพบว่าส่วนใหญ่ รู้จักสถานที่ที่มีบริการเรือท่องเที่ยวจาก ญาติ/เพื่อนแนะนำ มีวัตถุประสงค์ที่มาใช้บริการเรือท่องเที่ยวคือพักผ่อน มาใช้บริการเรือท่องเที่ยว 2 ครั้ง มาใช้บริการเรือท่องเที่ยว วันเสาร์-อาทิตย์ และลูกค้ากลับมาเที่ยวอีก
2. ลูกค้ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านการวางแผน ด้านการจัดการเรือท่องเที่ยว และ ด้านควบคุม ส่วนด้านการแนะนำ/สนใจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
3. ลูกค้ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านสถานที่ ด้านการบริการ และด้านการส่งเสริม การตลาด ส่วนด้านราคา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
4. ลูกค้าที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน และสถานภาพสมรสมี ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเรือท่องเที่ยวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05
5. ลูกค้าที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ส่วนบุคคลต่อเดือนต่างกัน มีระดับความ พึงพอใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
6. ลูกค้าที่มีการรู้จักสถานที่ที่มีบริการเรือท่องเที่ยว วัตถุประสงค์ที่มาใช้บริการเรือท่องเที่ยว จำนวนครั้งที่มาใช้บริการเรือท่องเที่ยว และวันที่มาใช้บริการเรือท่องเที่ยวต่างกัน มีระดับความพึง พึงพอใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
7. ปัจจัยส่วนบุคคลของลูกค้ามีความสัมพันธ์กันกับพฤติกรรมการใช้บริการของลูกค้าอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
8. ระดับความคิดเห็นของลูกค้ามีความสัมพันธ์กันกับระดับความพึงพอใจของลูกค้า อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติทางสถิติที่ระดับ .01

นภาพรณ อรุณจันทร์ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยเดินทางมาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแล้ว จำนวนครั้งที่เดินทางมาเที่ยวพระนครศรีอยุธยาคือ 1-5 ครั้ง โดยมากับครอบครัว เดินทางมาเพื่อท่องเที่ยว พาหนะที่ใช้ในการเดินทางคือ รถยนต์ส่วนตัว ช่วงเวลาที่นิยมท่องเที่ยวคือ วันหยุดสุดสัปดาห์ และส่วนใหญ่ไม่คำนึงค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวโดยเฉลี่ย คือ 1,000-1,500 บาท โดยเสียค่าใช้จ่ายในหมวดอาหารและเครื่องดื่มมากที่สุด ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 20-29 ปี สถานภาพโสดมีระดับการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชนและมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับ 10,001-20,000 บาท ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความสำคัญมากและปานกลางในภาพรวมของปัจจัยด้านราคาของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว และปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ในระดับมากและปานกลาง ในการทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญของสถิติที่ .05 สรุปผลได้ว่า

1. รายได้ต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านจำนวนครั้งในการท่องเที่ยว (ในระยะเวลา 1 ปี) ระยะเวลาที่พักค้างคืน และค่าใช้จ่ายต่อครั้ง/คนในการมาท่องเที่ยว
2. อาชีพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านจำนวนครั้งในการท่องเที่ยว (ในระยะเวลา 1 ปี) และด้านค่าใช้จ่ายต่อครั้ง/คนในการมาท่องเที่ยว
3. ราคาที่พักมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านจำนวนครั้งในการท่องเที่ยว (ในระยะเวลา 1 ปี) และด้านค่าใช้จ่ายต่อครั้ง/คนในการมาท่องเที่ยว
4. ราคาอาหารและเครื่องดื่มมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านจำนวนครั้งในการท่องเที่ยว (ในระยะเวลา 1 ปี) และด้านค่าใช้จ่ายต่อครั้ง/คนในการมาท่องเที่ยว
5. ราคาพาหนะในการเดินทางมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านจำนวนครั้งในการท่องเที่ยว (ในระยะเวลา 1 ปี)
6. ราคาของสินค้าและของที่ระลึกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านจำนวนครั้งในการท่องเที่ยว (ในระยะเวลา 1 ปี) และระยะเวลาที่พักค้างคืน
7. วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านจำนวนครั้งในการท่องเที่ยว (ในระยะเวลา 1 ปี) และระยะเวลาที่พักค้างคืน
8. โทรทัศน์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านระยะเวลาที่พักค้างคืนและด้านค่าใช้จ่ายต่อครั้ง/คนในการมาท่องเที่ยว
9. อินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านจำนวนครั้งในการท่องเที่ยว (ในระยะเวลา 1 ปี) และด้านค่าใช้จ่ายต่อครั้ง/คนในการมาท่องเที่ยวและความต้องการกลับมาท่องเที่ยวอีกในอนาคต

10. นิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านจำนวนครั้งในการท่องเที่ยว (ในระยะเวลา 1 ปี) และระยะเวลาที่พักค้างคืน และด้านค่าใช้จ่ายต่อครั้ง/คนในการมาท่องเที่ยว

ดรรรชนี เอมพันธุ์ และเรณูภา รัชโน (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดปัจจัยและเกณฑ์การชี้วัด และประเมินศักยภาพโดยใช้สมการถ่วงน้ำหนักในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 170 แห่ง ใน 9 โครงการการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นประเภทชื่นชมธรรมชาติ จำนวน 121 แห่ง รองลงมาคือ ประเภทตื่นเต้นผจญภัย จำนวน 56 แห่ง และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6 แห่งตามลำดับ ประมาณร้อยละ 45 ของแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดที่ทำการสำรวจมีศักยภาพในระดับสูง แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ยังมีศักยภาพสูง สำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวเดินป่า-นั่งช้าง-ล่องแพ ชี้อภิรยาณเสื่อภูเขา พักผ่อนกับธรรมชาติ และอาบน้ำแร่ ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการวางแผนเสนอแนะกิจกรรมท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ รวมทั้งเสนอแนะการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้เพิ่มศักยภาพและมีมูลค่าสำหรับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

งอกงาม เอี่ยมศรีปลั่ง (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนนทบุรีภายใต้การจัดการและการมีส่วนร่วมของประชาชน มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา (1) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว (2) ความต้องการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (3) ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยว (4) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า

1. การสำรวจศักยภาพและทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แหล่ง มีคะแนนในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแตกต่างกัน อันดับ 1 เกาะเกร็ด อันดับ 2 วัดสวนแก้ว อันดับ 3 วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร อันดับ 4 ตลาดน้ำไทรน้อย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป กลุ่มตัวอย่างประชากรในพื้นที่วิจัยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใด ด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเท่าที่ควร ด้านการพัฒนา มีระดับความต้องการทุกด้านอยู่ในระดับสูง และความต้องการส่วนร่วมในการพัฒนาอยู่ในระดับสูง

กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัย ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี เพศหญิงมากกว่าเพศชาย จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 42 อาชีพค้าขายมากที่สุด รายได้เฉลี่ยไม่เกิน 5,000 บาท ส่วนใหญ่เคยมาเที่ยวจังหวัดนนทบุรีมากกว่า 3 ครั้ง ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้งต่ำกว่า 500 บาท เดินทางโดยรถส่วนตัวและมากับเพื่อน เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ชมภูมิทัศน์มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างดี

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนนทบุรีภายใต้การจัดการและการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ปัญหาเรื่องความปลอดภัย ป้ายบอกทาง

ที่จ่อตรณีน้อย นักท่องเที่ยวใช้จ่ายน้อยในการมาเที่ยว งบประมาณที่ได้รับไม่ต่อเนื่อง ขาดระบบการจัดการที่ดี ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมด้านการพัฒนาแหล่งการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทั้งปี

นิวัฒน์ อมาตยกุล (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยทางสังคม ผลกระทบ และการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้ผลการวิจัยดังนี้

1. ปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนช่วยในการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนเกาะเกร็ด คือ เครือข่ายองค์กรทางสังคม กิจกรรมสำคัญทางศาสนา ความสามัคคี และความร่วมมือกันในชุมชน

2. ผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงจากการที่ชุมชนเกาะเกร็ดถูกพัฒนาขึ้นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม คือ

2.1 ด้านเศรษฐกิจ พบว่าการพัฒนาดังกล่าว สร้างงาน สร้างรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชน

2.2 ด้านสังคม พบว่ามีการฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิต ของชาวมอญในอดีตให้กลับคืนมา คนในชุมชนเกาะเกร็ดเกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของตนเอง ด้านวัฒนธรรมพบว่าเกาะเกร็ดมีการรับวัฒนธรรมจากแหล่งอื่น เหตุผลประการสำคัญคือ ชุมชนเกาะเกร็ดอยู่ใกล้กรุงเทพฯ จึงมีการคมนาคมติดต่อได้อย่างสะดวกด้านสภาพแวดล้อม พบว่าสิ่งสาธารณูปโภค เช่น ถนน ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ได้รับการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ และช่วยกันดูแลสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น

2.3 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรมของชาวชุมชนเกาะเกร็ด พบว่า ยังมีการสืบทอด เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร การประกอบพิธีกรรมยังคงทำในรูปแบบดั้งเดิม การผลิตเครื่องปั้นดินเผา วิธีการแบบดั้งเดิมได้มีการอนุรักษ์ไว้ให้คนทั่วไปได้เห็น อย่างไรก็ตามได้มีการประยุกต์วัฒนธรรม ประเพณีบางด้านให้เข้ากับรูปแบบใหม่ๆ ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐควรปรับบทบาทในการสร้างความยอมรับจากคนในพื้นที่ด้วยการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ และมีการรณรงค์ให้คนในชุมชนรักษามรดกวัฒนธรรมของชุมชนเกาะเกร็ดอย่างต่อเนื่อง

ศรายุทธ ผลโพธิ์ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ: กรณี ศึกษาเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่างกรุงเทพมหานครถึงพระนครศรีอยุธยา ได้ผลการศึกษาดังนี้

1. ปัญหาหรืออุปสรรคที่มีต่อการท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น 3 องค์ประกอบสำคัญ คือ 1) ปัญหาด้านทรัพยากรท่องเที่ยวที่ขาดการบูรณะปฏิสังขรณ์ ปรับปรุงภูมิทัศน์ และการดูแลที่ต่อเนื่อง 2) ด้านการตลาด ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยวไม่หลากหลายและขาดการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว 3) ปัญหาด้านการบริการของหน่วยงานรัฐบาล เอกชน และชุมชนท้องถิ่น คือ การขาดการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ทางวิชาการในด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งขาดความร่วมมือในการทำงานเพื่อปรับปรุงงานบริการร่วมกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนา 3 องค์ประกอบหลักดังกล่าวได้แก่ 1) การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม ให้มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวมีการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่องวางแผนอนุรักษ์สภาพแวดล้อมบริเวณภายในและภายนอกแหล่งท่องเที่ยว และดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว 2) การพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยว โดยพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำเป็น 2 รูปแบบด้วยกัน รูปแบบที่ 1 เป็นเส้นทางท่องเที่ยวในช่วงสั้นๆ มี 3 เส้นทาง รูปแบบที่ 2 เส้นทาง

การท่องเที่ยวโดยเรือทัวร์มี 2 เส้นทาง นอกจากนี้ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น 3) การพัฒนาด้านการบริการของแต่ละหน่วยงานนั้นควรมีการปรับปรุงจุดด้อยในการบริการของตนเอง และควรมีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน เพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วรากร จันทรเสนา (2549) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาทรัพยากรและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามลักษณะภูมิประเทศในพื้นที่กว๊านพะเยาและบริเวณโดยรอบ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สามารถพัฒนาได้ตามลักษณะภูมิประเทศนั้นๆ และศึกษาปัจจัยด้านองค์ประกอบของประชากรที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่กว๊านพะเยาและบริเวณโดยรอบ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 13 คน และใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับทรัพยากรและกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณกว๊านพะเยา ใน 8 ตำบล จำนวน 165 คน และนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวบริเวณกว๊านพะเยา จำนวน 380 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีอยู่ในแต่ละภูมิประเทศบริเวณกว๊านพะเยาที่โดดเด่นมีดังนี้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ประเภทประวัติศาสตร์และโบราณสถานประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณี และ โดยทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติมีความโดดเด่นมากที่สุด และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การตกปลาบริเวณกว๊านพะเยา และชนะเลิศบ่อตกปลา และกิจกรรมทางวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ คือการชกมวย

2. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่สามารถพัฒนาได้ตามลักษณะภูมิประเทศนั้นๆ ได้แก่ กิจกรรมเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ การพายเรือ ปั่นเรือถีบ การเดินป่า การศึกษาธรรมชาติ การส่องสัตว์/ดูนก และการตั้งแคมป์ กิจกรรมเชิงนิเวศ ได้แก่ การขี่จักรยานท่องเที่ยว และตกปลา กิจกรรมทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ได้แก่ การชมความงาม ความเก่าแก่ของแหล่งประวัติศาสตร์ การศึกษาเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของแหล่งประวัติศาสตร์ การเที่ยวชมศิลปกรรมและวัฒนธรรม ร่วมกิจกรรม เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และการศึกษาเรียนรู้การผลิตของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

3. ปัจจัยด้านองค์ประกอบประชากรของประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่กว๊านพะเยาและบริเวณโดยรอบ พบว่าประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มี เพศ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมพายเรือ ปั่นเรือถีบ ถ่ายรูป ชมธรรมชาติ ชมความงามเมืองโบราณ เช่น เวียงพะเยา เป็นต้น ชมโบราณสถาน เช่น วัดศรีโคมคำ วัดพระธาตุจอมทอง วัดศรีอุโมงค์คำ เป็นต้น ชมโบราณวัตถุในหอวัฒนธรรมนิทัศน์ เรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้าน เช่น การเกษตร การจับปลา การจักสาน กิจกรรมประจำวัน เป็นต้น เรียนรู้การผลิตของที่ระลึก และสินค้าพื้นเมือง ควรจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวเป็นวงรอบกว๊านพะเยา แตกต่างกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

4. การปรับปรุงและพัฒนาการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เชื่อมโยงเป็นวงรอบ ผู้วิจัยได้นำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เชื่อมโยงเป็นวงรอบกว๊านพะเยาได้ทั้งหมด 7 เส้นทาง

ศิริรัตน์ โตสัมพันธมงคล (2549) ได้ศึกษาเรื่องการวางแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในจังหวัดตาก มีจุดมุ่งหมายการวิจัยเพื่อเสนอแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในจังหวัดตาก เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมี 4 กลุ่ม ได้แก่ ประชาชนท้องถิ่น 107 คน นักท่องเที่ยว 208 คน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ 20 คน และผู้ประกอบการ 15 คน วิธีการวิเคราะห์ และสถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์เนื้อหา ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือรับจ้าง และมีรายได้สุทธิน้อยกว่า 5,000 บาท

2. จังหวัดตากมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายมาก โดยมีความโดดเด่นด้านแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติมากที่สุด การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทำได้ง่าย มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี มีจำนวนโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบุคลากรพอเพียงในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว พอเพียง ในแหล่งท่องเที่ยวมีป้ายสื่อความหมายชัดเจน และมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ มีการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยวและประชาชนท้องถิ่น

3. ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการรักษา และสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นมากที่สุด ในด้านท่องเที่ยว ประชาชนมีโอกาสนในการประกอบอาชีพต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว แต่ไม่ค่อยมีโอกาสมมีส่วนร่วมในการจัดตั้งสมาคม หรือชมรมการท่องเที่ยว และการแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. จังหวัดตากควรกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีพันธกิจในการกระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องตระหนักและมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะการสร้างงาน และการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีคุณภาพ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและพัฒนาศักยภาพ และคุณภาพของบุคลากรในการให้บริการ

5. แผนกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในจังหวัดตาก ควรประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการบริการการท่องเที่ยว และด้านการตลาดการท่องเที่ยว ทั้งนี้ โดยมีกิจกรรมที่ชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้

ธัญญา นวลละออง (2547) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี ได้ผลการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มการท่องเที่ยวที่มีอุปสงค์สูงสุด คือ กลุ่มวัดและชุมชนริมน้ำ เนื่องจากนักท่องเที่ยวชื่นชอบการล่องเรือเพื่อชมทัศนียภาพริมแม่น้ำ รongลงมาคือ กลุ่มแหล่งโบราณคดี กลุ่มเมืองสามโคก และกลุ่มเมืองปทุมธานี เนื่องจากนักท่องเที่ยวสนใจในแหล่งประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ และการชื่นชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวมอญ

2. ระดับความพร้อมในการให้บริการทางการท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานี กลุ่มที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ กลุ่มเมืองปทุมธานี โดยมีจุดแข็งคือ โครงสร้างพื้นฐานอยู่ในระดับสูง จุดด้อย คือ ไม่มีทัศนียภาพและบรรยากาศการท่องเที่ยวที่ดี รongลงมาคือ กลุ่มวัดและชุมชนริมน้ำ โดยมีการท่องเที่ยว

ทางน้ำเป็นจุดแข็ง แต่มีจุดด้อยอยู่ที่ระบบคมนาคมขนส่งทางน้ำที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ อันดับ
ที่ 3 คือ กลุ่มเมืองสามโคกซึ่งมีจุดเด่น คือ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวเมือง แต่มีจุด
ด้อยคือ โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่ดีเพียงพอ กลุ่มที่มีความพร้อมน้อยที่สุด
คือ กลุ่มแหล่งโบราณคดีซึ่งมีแหล่งประวัติศาสตร์เป็นจุดแข็ง แต่มีจุดด้อยอยู่ที่โครงสร้างพื้นฐานและ
สิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับต่ำ

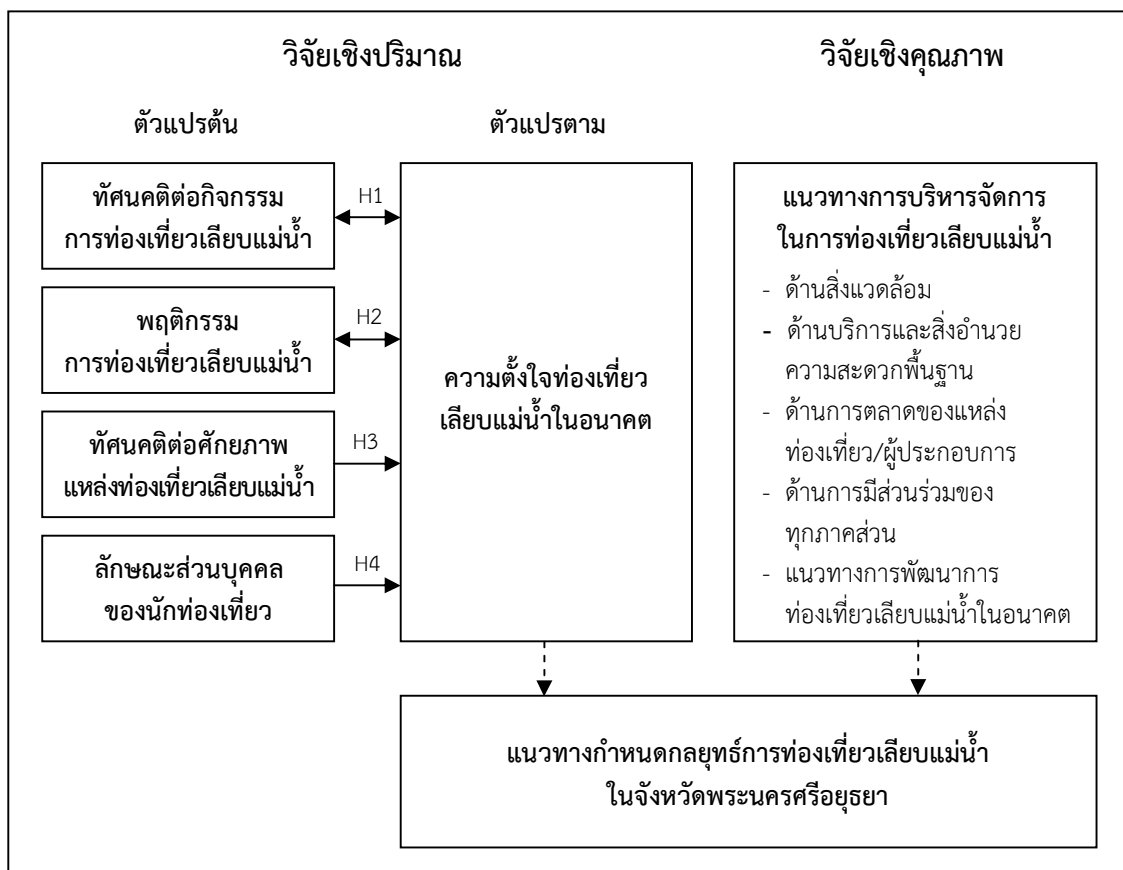
3. ศักยภาพของตลาดการท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม จังหวัดปทุมธานี มีองค์ประกอบ
ต่างๆ คือ ศักยภาพด้านการเข้าถึง ด้านศักยภาพแหล่งศิลปวัฒนธรรม ด้านอุปสงค์การท่องเที่ยวและ
ด้านจินตภาพของนักท่องเที่ยว

4. การพัฒนาแหล่งศิลปวัฒนธรรมควรแบ่งออกเป็น 3 ช่วง การพัฒนาช่วงแรกคือ กลุ่มวัด
และชุมชนริมน้ำ โดยเน้นรูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นหลัก การพัฒนาช่วงที่สองตอนต้น คือ กลุ่ม
เมืองปทุมธานีโดยเน้นการปรับปรุงทัศนียภาพและพัฒนาศูนย์บริการการท่องเที่ยวเป็นหลัก การพัฒนา
ช่วงที่สองตอนปลาย คือ กลุ่มเมืองสามโคก โดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิตชาวมอญ และ
การพัฒนาช่วงสุดท้าย คือ กลุ่มแหล่งโบราณคดี โดยเน้นเรื่องโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก
สำหรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการจัดสร้างอุทยานประวัติศาสตร์

การศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนี้ คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาใช้
เป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวเลียบ
แม่น้ำ พฤติกรรมการท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำ ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำ ความตั้งใจท่องเที่ยว
เลียบแม่น้ำในอนาคต และลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว การตั้งประเด็นคำถามในแบบสอบถาม
และประเด็นที่ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการบริหารจัดการท่องเที่ยว
เลียบแม่น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

โครงการวิจัย เรื่อง การสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และความตั้งใจท่องเที่ยวเลียบแม่น้ำในอนาคตในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้

ภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย